

MB
135.698

Ónody Magdolna

A Petőfi és a Szendrey család életéből

Myra Petrić is a very good student!

Ónody Magdolna

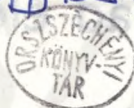
A
Petőfi és a Szendrey
család életéből

Miskolc, 1990

Lektorálta:
DR. KISS TAMÁS
DR. TATÁR ALBERTNÉ

Borítóterv:
KAMARÁS JENŐ

HB 135.698

1990

ISBN 963 7571 68 x

Kiadja a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár
Felelős kiadó: a Könyvtár igazgatója
Készült a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár
sokszorosító üzemében A/5 méretben 500 példányban
Rota eng. sz.: 48/90

PETŐFI CSALÁD

PETŐFI SÁNDOR
1823-1849

PETŐFI SÁNDOR MAMÁJA JÁNOSKA
1801-1860

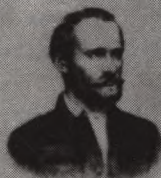
PETŐFI JÁNOS
1825-1849

PETŐFI LÁSZLÓ
1828-1849

PETŐFI KATALIN KÖNYVESEZŐ
1824-1860

PETŐFI JÁNOS
1801-1860

PETŐFI MIKLÓS KÖNYVESEZŐ
1826-1860

A család tagjai közül sokan részt vettek a szabadságharcban, sokan meghaltak a harcokban.

A szabadságharc és a szabadságharc

Menhely vagy öngyilkosság?

Mikor igyekeztem megismerni azokat a helyeket, ahol Szendrey Júlia járt, még nem tudtam, hogy ennyire megrendítő élettel fogok találkozni. Úgy éreztem, nem volt jogom beletekinteni és azon gondolkoztam, nem történhetett volna minden másképp?

Tudjuk, hogy Keszthelyen született, 9-10 éves korában Mezőberényben lakott és ott járt az akkori Wenckheim kastélyban levő iskolába. Majd az erdődi várba költöztek, ahova később visszatért a pesti tanintézetből.

Petőfi Sándor innen vitte Koltóra esküvőjük után, ahol boldog napjaikat éltek. Az 1848-as események Pesten találták őket. A csatákból megtérő férjét később a szülői háznál várta Júlia, de mivel Erdőd nem volt biztonságos hely a szabadságharc alatt, Debrecenbe menekült a Szendrey és Petőfi család. Petőfi Zoltán itt született a mai Batthyány utca 16. számú házban 1848. december 15-én. Eddig sem volt jó a viszony após és vő között, de ahogy Petőfi írta, ezidőben majdnem pofozásra került a dolog, sőt még ennél is többre. Ennek ellenére Szendrey Ignác két házat vásárolt Debrecenben. Az egyiket a maga számára a Nagytemplom közelében, a másikat saját nevére, de a Petőfi családnak szánva a mai Béke útja 7. szám alatt egy Szepes pusztai tanyával együtt. Már ez is menhely lehetett volna Szendrey Júlia és Petőfi Zoltán számára, de a házakat csak 1850-ben írták át Szendrey Ignác nevére (1).

Júlia és Zoltán a Csapó utca 16. szám alatti házba költözött Vörösmartyékhoz, a hideg tél miatt nem indulhatott hosszabb útra a csecsemővel.

Később Arany János adott otthont átmenetileg a kis Zoltánnak Nagyszalontán, míg szülei a Petrovics nagymama és nagyapa temetéséről gondoskodtak. 1849 júliusában együtt volt a kis család Mezőberényben, ahová Júliát és Sándort is sok gyerekkori

emlék kötötte. (2) Itt az Orlay rokonság kínálta fel otthonát, amely újabb menedékhely lehetett volna számukra. (3) De Júlia nem akart többé elmaradni férjétől. Mikor Petőfi Sándor útrakelt Bem táborra felé, követte őt 7 hónapos fiával Tordáig. (4) Az ottani paplak volt az a fészek, ahol utoljára együtt voltak. A segesvári események után a vendéglátó Miklós család rokonaihoz menekült Júlia is Kolozsvárra, ott a ma is álló Szatmáry Papp-féle házban laktak, majd az Óvárban a Horváth házban. (5) Itt már az öngyilkosság gondolata kerítette hatalmába Juliát. Férjét hiába kereste a csatatéren és környékén, semmi biztosat nem tudott meg róla. Kérésére apja Erdődre vitette őt és Zoltánt, de az erdői vár egyre kevesebb reményt kínált arra, hogy igazi menhely legyen Júlia számára. Szendrey hűtlenséggel gyanúsította az eltűnt költőt, aki anyagi támasz nélkül hagyta itt családját. Szendrey Ignác felesége meghalt még 1849-ben és egyetlen fia, Gyula is meghalt 1850 márciusában. (5) Ekkor kérte áthelyezését Erdődről a Károlyi család mágocsi birtokára. Unokáját is magával vitte, és Mágocs talán igazi menhely lehetett volna Júlia számára is, ha nem szenvedett volna a férjét ért vádaktól. Azt remélte, hogy Pesten kap leghamarabb hírt férjéről vagy ott elintézheti az útlevelet, amivel kutathat utána akár Törökországban is. És itt döbbsen rá, hogy erdélyi útlevele lejárt. (5) Kapott ajánlatot a meghosszabbításra, pusztán a Lichtenstein herceg közeledését kellett volna eltérnie érte Bécsben, vagy a kitoloncolást, börtönt választhatta volna. 1850 július közepén elutazott Mezőberénybe Orlayékhoz, (5) hogy minden kis emléktárgyat magával hozzon, ami ott maradt Petőfi Sándortól. Nem találhatott volna ott ismét menedékre?

Július 20-án egy csomagot adott át Júlia Pesten Horváth Árpád tanárnak azzal a kéréssel, ha ő két hét múlva nem térne vissza Pestre, égesse el a csomagot a benne levő iratokkal együtt. (5)

"Menhely vagy öngyilkosság között kelle választanom"- mondta később Júlia Vachotnének. És menhelyként a Horváth Árpád által

felajánlott házasság kínálkozott.

Nem volt ereje a börtönt választani, nem akarta Petőfi Sándor fiát apa és anya nélkül hagyni. (5)

Horváth Árpádtól 1855-ben született második fia érkezése után házi orvosa komolyan aggódott Júlia egészsége miatt. 1857-ben született Viola nevű leánya, aki rövid ideig élt. 1859-ben Ilona. A balatonfüredi fürdőkúráktól remélték nőgyógyászati panaszainak csökkenését. Ide kétszer is elkísérte édesapja, de kórházba nem engedte befeküdni. Külön lakást bérelt neki a Zerge utcában, ahol Júlia nem szenvedett többé férjének különös, megváltozott magatartásától, csak az őt körülvevő személyzet részvétlenségétől. Hosszas szenvedés után méhrákban halt meg az anyakönyvi bejegyzés szerint (5) 1868. szeptember 6-án. Vajjon mi volt az igazi betegsége? Méhrákban született volna 3 gyermeket?

Halála előtt nagy erőfeszítések árán írta meg utolsó levelét atyjához, mint kezdte, Isten nevében.

"Hogyha csak fogalma volna kedves jó Atyámnak mindarról, amit én kezdettől fogva Árpád mellett szenvedtem, bizonyára méltánnolná azt, hogy oly sokáig bírtam azt elviselni."

"Reszketve várja válaszát boldogtalan s a sors által annyit zaklatott leánya, Júlia" - fejezte be a levelet, amely sohasem jutott apja kezébe, mert Júlia levelesládája csak 1925-ben került elő hűséges segítőjének, Tóth Józsefnek a hagyatékából. (5)

Júlia kívánsága szerint a Szendrey név szerepelt sírkövén. 1908-ban temették közös sírba a Petőfi család tagjait a Kerepesi úti temetőben.

Szeptemberben volt halálának 120. éve.

(Elhangzott az orvosírók körében 1988.)

Szendrey Júlia Balatonfüreden.

Hiába keresem Szendrey Júlia nyomát Balatonfüreden, a megkérd-

zett balatonfüredi hivatalok nem tudnak róla semmit. Pedig többször pihent ott, hogy helyreálljon megromlott egészsége.

1850. április 25-én még így írt Lauka Gusztávnak Júlia:
"És csodálatos! Minél betegebb és nyomorultabb a lelkem, testem annál épebb, egészségesebb. Elpusztíthatatlan forrása kell az életnek, hogy legyen ereimben, mert mindenképpen elhanyagolom, sőt rontom magamat s az arczom és testem olyan, mintha mindennap az egészség tengerében fürödném." (6)

Júlia második házasságából 1855 július 18-án megszületett Horváth Árpád junior. (7) A szülés után Walla tiszti főorvos kíméletet és pihenést javasolt, s Júlia a nyarat már Balatonfüreden töltötte. (7)

Júlia betegeskedése nem maradhatott titokban apja előtt sem. "Így történt aztán, hogy 1856 nyarának egy részét együtt töltötték Balaton Füreden." (8)

"E fürdő vize és enyhe levegője nagyon jó hatással volt a gyengélkedő asszony egészségére. Júlia csaknem mindennap írt férjének, pontosan tudósítva őt az ottani élet minden apró eseményéről. A vidék egészen elbűvölte." (8)

Gyermekeiért aggódva írta férjének, Horváth Árpádnak innen:
..."Az éjjel (aug.18.) rövid alvásom alatt rémséges álmok gyötörték: legkisebb angyalomról álmodtam, hogy valami háromszor egészen elkékvülve, elfeketedve láttam"(7)

Tudjuk, hogy Júlia egészsége nem állt többé helyre.

(Beadva a Miskolci Hermann Ottó Múzeum Istvánffy pályázatára 1987.)

- 1./ Zoltai Lajos: Petőfi apósa mint debreczeni civis és birtokos.
Debreczeni Reggeli Újság VI. évf.
Debrecen 1899. szombat, ápr.15. 103. szám
- 2./ Irányi István: A gyermek Szendrey Júlianna és Mezőberény.
Békési Élet 1966. 3.sz. 58-67 o.
- 3./ Egressy Gábor: Törökországi Naplója 1849-50
Pesten nyomtatott Kozma Vazulnál 1851.
- 4./ Petőfi Erdélyben.
Dávid Gyula-Mikó Imre
Kriterion Könyvkiadó Bukarest 1972.
- 5./ Szendrey Júlia ismeretlen naplója, levelei és halálos
ágyán tett vallomása.
Dr. Mikes Lajos és Dernői Kocsis László
Budapest 1930. Genius kiadás 98-100 o.
- 6./ Szana Tamás: Magyar költők szerelmei. Petőfi Sándor 1887.
- 7./ Nemzet és emlékezet. Pethő György: Közelről
Magvető Könyvkiadó
Budapest 1984.
- 8./ Szana Tamás: Petőfiné Szendrey Júlia 1891.

Mikor született Szendrey Júlia?

A saját kézírása szerint (1) 1828. december 29-én, bár ez a dátum is mintha javítva lenne 28-ról. A legtöbb irodalom ezt közli. A Kerepesi úti temetőben levő síremléken, ahová 1908-ban közös sírba temették a Petőfi család tagjait, 1830 a születési év. A téves adat bizonyára az első sírról került át, ahova édesapja, Szendrey Ignác temettette. (2) De Kéry Gyula könyvében (3) is azt olvashatjuk, hogy Petőfiné Szendrey Júlia 1830-ban született.

Második házasságkötésekor, 1850 júliusában az a bejegyzés áll róla: Szendrey Júlia hajadon, római katolikus 20 éves, Zala vármegyéből származott (2).

Abban az időben szokás volt a gyermeket születése utáni napon megkeresztelni. Havas, rossz idő esetén a keresztelő késztett 1-2 napot.

Szendrey Júliát 1829 január 1-én keresztelték Keszthelyen.

Szülei: Szendrey Ignác rk.

Gálovits Anna rk.

Foglalkozás: a Festetics grófok birtokainak ispánja.

Vallás: római katolikus

Keresztszülők: Molnár János

Jugovits Julianna

Keresztelő pap: Nagy János, káplán. (4)

Édesanyjáról alig pár sort őrzött meg az irodalom. (5, 6, 7)

1848 decemberében, unokája születésekor még Debrecenben volt, ezután hazamentek Erdődre, Júlia feljegyzése szerint 1849 márciusában halt meg.

IRODALOM

- 1./ Hatvany Lajos: Feleségek felesége I.
Budapest, 1919.
- 2./ Dr. Mikes Lajos és Dernői Kocsis László: Szendrey Júlia ismeretlen naplója, levelei és halálos ágyán tett vallomása.
Budapest, 1930. Genius kiadás.
- 3./ Kéry Gyula: A Petőfi ház története és katalógusa.
Petőfi könyvtár XXVI.füzet. Budapest 1911.
- 4./ A bejegyzés a Kereszteltek Anyakönyvének IV. kötetében a 217. oldalon szerepel, 1829.jan.1.dátummal a keszthelyi Magyarok Nagyasszonya Plébánián.
- 5./ Kacziány Géza: Petőfiről és mestereiről.
Petőfi Könyvtár XVIII.füzet. Budapest 1910.
- 6./ Dr. Badics Ferenc: Petőfi levelei.
Petőfi Könyvtár XXIII.füzet. Budapest 1910.
- 7./ Szana Tamás: Petőfiné Szendrey Júlia.
Budapest. 1891.

Petőfi Sándorné, Szendrey Júlia 1828 december 29-én született Keszthelyen.

Szülőházának falán emléktábla van Petőfi soraival:

"...egy személyben Te vagy mindenem nekem:
Lányom, anyám, hugom, szeretőm, hitvesem."

"Az 1830-ad évek végén a Mágocson tartózkodó Szendrey Ignác a közeli Mezőberényben élő Festetics Vincéné nevelőintézetében helyezte el lányát, Júliát taníttatás céljából." (1)

"...Szendrey Júlianna gyermekkori mezőberényi lakása a II. kerületi evangélikus paplakban volt."

"A régi paplakot már lebontották, helyére más épületet emeltek"(1)

A jelenlegi épület az 1900-as években épült, Marx tér 3. (2)
Mezőberény története II. 1973.

Szendreynek "Békés megyéből Erdődre való távozása 1840-re esik."(1)

Petőfi így írt Erdődről és a Károlyiak tulajdonában levő várról:

"Nevezetessége nincs, kivevén kedvesemet...és a várat, melyben ő lakik. Még csaknem egészen ép vár, körülbelül a XV. századból, nem igen nagy dombon, két kicsiny és két nagy toronnyal, honnét éjszakára ellátszanak Szatmárnémeti templomai. Hajdan Rákóczi bírta e várat;" (3)

Mezőberény. Az egykori Wenckheim kastély kapuja. Népköztársaság u.l.sz. Ebben az épületben működött Festetich Vincéné nevelő-intézete.

Mezőberény.. Marx u.3. II. kerületi evangélikus paplak. Ebben a században épült.

Mezőberény. A paplakkal szemben az 1797-ben épült templom.

Az út másik oldalán tudós Kemény Pál háza, amely előtt állt egykor "Petőfi-padja".

"Esküvőnk középkori regényességgel ment végbe: az erdődi vár kápolnájában, korán reggel". - számolt be Petőfi 1847. szeptember 8-ról. (3)

1848. november 30-án írt versében már pusztulni látta a várat.

Elpusztuló kert ott a vár alatt...

Elpusztuló kert ott a vár alatt,
Elpusztuló vár ott a kert felett...
Rajtok borong homályos-szomorún
Az őszi köd és az emlékezet.

Eszembe jut rólok, mit a haza
veszített egykor s amit szívem nyert;
Elhunyt vitézek sírja az a vár,
S élő szerelmem bölcseje a kert.

Itt lenn ringattam én ölemben őt,
Itt lenn öleltem én galambomat,
S ott fönn tanyáztak hajdan a sasok,
Ott fönn tanyáztak a Rákócziak.

Dicső vitézség! édes szerelem!
Bejárom egyszer még e helyeket,
Ma itt vagyok még s holnap távozom,
S tán vissza többé nem is jöhetek.

Lesz-é ezentul, oh kert, aki majd
Édes gyönyörrel jár e fák alatt?
Lesz-é ezentul, oh vár, aki majd
Szent tisztelettel nézi tornyodat?

Az erdődi vár egyik tornya.

Ma egyetlen torony áll úgy-ahony épen, amelyben az esküvő lezajlott.

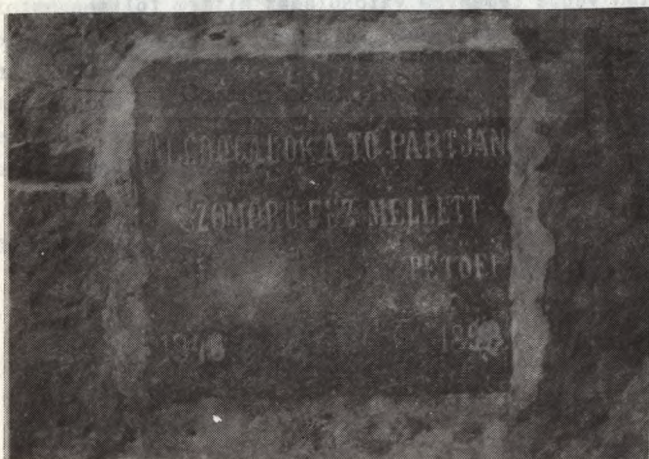
"Ha valaki vállalkoznék arra, hogy Erdőd várának ma még meglévő romjai körül újjáépítse Petőfi és Júlia szerelmének egykori színterét, Júliában pótolhatatlan segítőtársra találna, annyira élnek ebben az emlékező leírásban még a legkisebb részletek is," (3) vélik Szendrey Júlia írásáról a "Petőfi Erdélyben című könyv szerzői. Ez a kedves hely mindenképpen megérdemelné, hogy megóvjuk a további romlástól.

"A várdombbal éppen szemben nyúlik el a hosszú egyenes fasor, tölgyóriásokkal, mely egy igen szép tölgyerdőbe vezet, melyen keresztül ismét egyenes vonalakban hosszában s széltében ismét más fasorok vezetnek"... "Jobbra a fasor mellett a kert, mely mögött az erdő kezdődik, hol sok nefelejcsot s a szép piros szamócát szedtem. Még inkább jobbra az a széles, hosszú kocsút, melyen szemeim sokszor oly vággyal csüggték, melyen mérföldnyi-re észre lehetett a porfelhőt venni, s a lödobogást meghallani. Mily sóvárogva tekintettem rajta végig sokszor, igen sokszor! Mikor aztán végre reményem valósulását hittem fölismerhetni a közelgő alakban, miként gyúlt ki arcom és sápadt el egyszerre, mily vadul dobogott szívem, s remegve, szédülve dőltem a kerítéshez, mi mellett a buján tenyésző fagyalbokrok erős illatú fejtér virága kábulással tölté el lankadozó fejemet. Ilyenkor nem tudtam, álmodom-e boldogságomat, vagy a valóságban közeleg-e az felém?" (3)

Erdődön ehhez az úthoz közel áll az obeliszk, amelynek emléktáblájára Petőfi sorait vésték:

"Álldogálok a tó partján
Szomorúfűz mellett."

Erdőd. obelisztk. Megsemmisült 1990.márc.28-ról 29-re virradó
éjjel. /Észak-Magyarország 1990.ápr.2.szám. Gyöngyösi Gábor:
Eltűnő emlékeink./

Erdőd. Emléktábla az Obeliszken.

Mikor a verset írta Petőfi, szívesen látott vendég volt a várban lakó Szendrey családnál Sass Károly szerint (3), de mint kérővel, nem gondoltak vele.

Lauka Gusztáv így írta le a helyet, ahol Petőfi Júliára várt: "A vártól keletre volt a felügyelői konyhakert. A kertben volt néhány gyümölcsfa, veteményes ágyak, méhes és mintegy négyszög holdnyi tó, melyet a Homoród patakja táplált vízzel.

Ha Petőfi Erdődön megjelent, rendszeresen itt találkozott Júliával.(3)

Álldogálok a tó partján

Szomorúfűz mellett.

Nekem való hely: engem ily

Bús szomszédság illet.

Nézem lecsüggő ágait

Szomorúfűzfának,

Mintha azok csüggedt lelkem

Szárnyai volnának.

Elszállot már a madár a

Hervadt őszi tájról,

Hej, ha én is kiszállhatnék

Búmnak országából!!

Nem szállhatok, mert bűm oly nagy,

Oly nagy, mint szerelmem,

És szerelmem...és szerelmem...

Oh ez véghetetlen!

Erdőd, 1846. szeptember végén

Petőfi Sándor: Te vagy, te vagy, barna
kislány...

Amint az esküvőnek vége lett, "rögtön kocsira ültünk, s vágattunk ide, Koltóra.

Ez egy kis falu Kővár vidékén, a Lápos völgyben, Nagy-Bányától egy órányira délre." (Petőfi) (4)

Teleki Sándor gróf így mutatta be Koltót, ahol Petőfi Sándor és felesége az esküvőjük utáni heteket töltötték:

"Házam egy kis lejtős magaslaton áll; az előtérén észak felé sima, nagy térség, zöld rétekkel és tölgyfa-csoportozatokkal, a térséget a Lápos vize kigyózza végig,"..."A háttérben amfi-teátrális kanyarulatban a Kárpátok hegláncolata, Ugocsa megye két nagy mameronjától föl keletre, az ősz Cibliesig, közepén az öreg Rozsály, óriás szikladomborodásokkal s tetején mérföld-re terjedő egyenes fennsíkkal, megrakva sötétzöld áfonyabokrok-kal; jobbra tőle a Gutin," (3)

A kastély emeletén lakott az ifjú pár két szobában s az ablakon kinézve a fenti képet látta.

"Beszél a fákkal a bús őszi szél,
Halkan beszélget, nem hallhatni meg;
Vajon mit mond nekik? beszédire
A fák merengve rázzák fejüket.
Dél s est között van az idő, nyujtózom
A pamlagon végig kényelmesen...
Keblemre hajtva fejecskejét, alszik
Kis feleségem mélyen, csendesén,"

Petőfi így örökítette meg szeptemberi boldog napjaikat.

A kastély bejárata fölött emléktábla hirdeti:

"Itt töltötte Petőfi Sándor legboldogabb napjait 1847 szeptem-ber 9-től október 29-ig." (Helyesen okt.20-ig) (3)

A koltói kastély kertjében áll az öreg somfa, melyet a hagyomány szerint maga Rákóczi fejedelem ültetett még a szabadságharc idején. Alatta a malomkő asztal, melyen Petőfi Sándor írta verseit. A fa mellett magyar és román nyelvű tábla hirdeti, hogy itt írta örökszép versét, a "Szeptember végén"-t is. "Az előttem fekvő tájat nézem, mint hal ki rajta lassan-lassan fű és virág, fa és bokor"- írta naplójában Szendrey Júlia. "A bércek, mint szerelem nélküli jegyesek, néznek erre sötéten, komoran; fejeiken hókoszorú, mellyel őket eljegyzé már a közelgő tél magának."

"Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Még zöldel a nyárfa az ablak előtt,
De látod amottan a téli világot?
Már hó takará be a bércei tetőt."

Petőfi Sándor: Szeptember végén

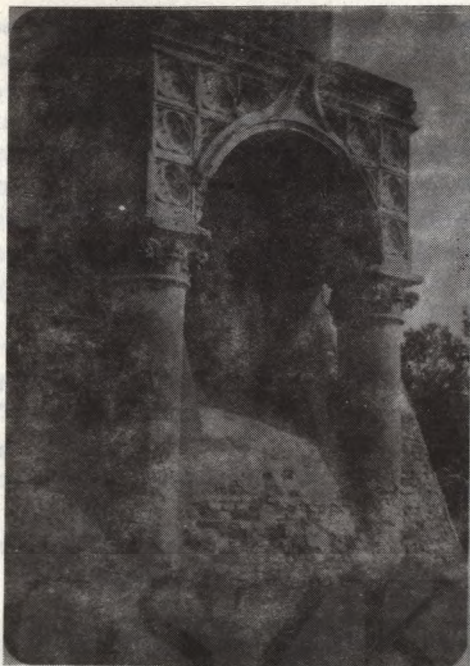
A tábla kétnyelvű felírata:

Ez alatt a somfa alatt és ezen az asztalon írta Petőfi Sándor verseit, köztük legszebb szerelmi versét a "Szeptember végén"-t.

Petőfi Sándor 1847 tavaszán híret vette anyja betegségének s ő Sasshoz futott, hogy együtt menjenek azonnal Vácra...

"a mint Vácnál megállt a vonat, azonnal szülei lakására siettünk. Utunk egy kis emeletes házba vezetett. Konyhán át jutottunk egy szobácskába, melynek tisztasága lakója rendszeretetére s a két kis ablakon zöldelő muskátli virágkedvelőre vallottak." (6, 7)

Petőfi szüleinek első lakása, amire illik Sass István leírása, a mai Március 15 tér 15. sz. ház lehetett. Innen költöztek néhány hónap múlva a Fazekas utcába kb. 1847 tavaszán (jelenlegi Petőfi utca). Telekkönyvi adatok szerint a 125. sorszámú

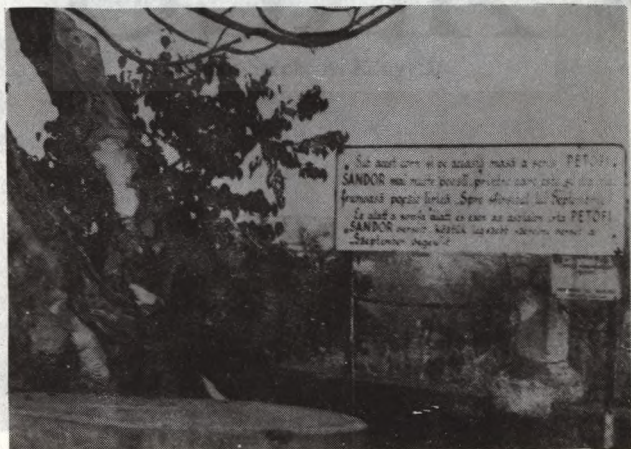
Az erdődi vár kápolnája.

Koltó. Teleki kastély.

Koltó. Kastély.

Koltó. Somfa.

Festmény a Petőfi házaspárról a koltói kastély falán.

Petőfi Sándor szobra a koltói kastélyban.

házba, a Hajdúék házába, amely ma Petőfi u. 17. sz.

Harmadik lakásuk a Paradicsom u. 192.sz. ház volt. Mai Báthory utca. Abban az időben temető utca volt. (8)

"Szendrey Júlia 1847. dec. 18-i feljegyzése az 1847. december 13-án Petőfivel együtt tett váci látogatásáról:

"Vasúton mentünk, vagy igazság szerint inkább repültünk Vácra... A napot is a legszomorúbb utcában töltöttük: a temető utcában..."

"Szendrey Júlia szerint Petőfi szülei a Temető utcában laktak. (Ez ma a Báthori utca. Volt Paradicsom utca is. A látogatás idején valóban temető utca volt.

- Jakus Lajos nyug.penci isk.igazgató, Petőfi kutató szerint Petőfi szülei a Fazekas utcában is laktak) ma Petőfi utca, utolsó lakásuk a mai Báthori utca 15.sz. házban volt." (9)

"Sismis Mihály jászkun kapitány volt, felesége Szendrey Franciska. Ezeknél volt vendég Petőfi és Petőfiné is 1847-ben Jászberényben." (10)

"1848 nyarán Bathó Ignác, Jász-Ladány akkori főjegyzője, ki Petőfivel rokonságban állott, hivatalos kiküldetésben Pesten járván, azzal a szándékkal kereste fel Petőfiéket, hogy őket meglátogatva, állapotukról tudomást szerezzen...s nejevel együtt magához Jász-Ladányra nyaralni vigye" Petőfit.

"Petőfiné, Szendrey Júlia és Bathóné Sismis Fanni, ki Jászberényben most is él, közel rokonok voltak. A Petőfiné apja, Szendrey Ignác a Bathóné anyjának Szendrey Fánninak testvərbátyja volt." (11)

"Petőfi vasúton, szekéren jut le családotól Mezőberénybe, rokonához, Orlay Petrics Soma festőhöz. Itt születik meg az a végzetes elhatározása, hogy mégis visszatér Bem táborába." (3)

"Kolozsvár, Március 6. u. 17, egykori Szentegyház ucca, Szathmáry-Pap-féle ház. Itt lakott Petőfiné Szendrey Júlia 1849 augusztusában fiával, Zoltánnal és a dajkával a földszinten, a kapu melletti szobában." (5)

"A tordai menekülők augusztus 14-én este megérkeztek Kolozsvárra. A Szentegyház uccába hajtottak, a Szathmáry-féle házba, ahol a tordai pap feleségét, leányait és vendégüket, Petőfinét szívesen látták - már amennyire szívesen láthatták.

Kolozsvár olyan volt, mint egy feldúlt hangyaboly. Az orosz betöréstől megriadt erdélyi polgárok biztonságosnak hitték a nagy várost, mindenki ide mentette azt, amit menthetett. A Szathmáry-házban, amelynek gazdája akkor Szathmáry Papp Gábor városi pénztáros volt, együtt volt Szathmáryék egész erdélyi rokonsága, ismeretsége. A városi pénztáros szeretettel fogadta a tordai jövevényeket, de csak azt ígérte nekik, amit ígérhetett.

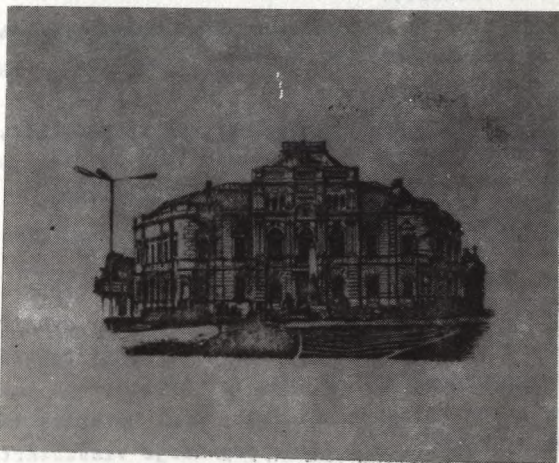
- Fel van dűlva a házam, már nem is tudom számontartani, vajjon harmincan vagy negyvenen vagyunk-e. De talán akad az önök számára is valami kis zug, ahol meghúzódhatnak.

Kényelemről nem lehetett szó.

Júliát, a kis Zoltánt és a dajkát a ház udvari bejárata mellett levő kis szobában szállásolták el. A szoba bejárata a kapu alól nyílt, rácsos ablaka a Szentegyház uccára nézett.

Petőfiné ebben a kis szobában töltötte a menekülés első keserves éjszakáját. Ezen az éjszakán már nem igen aludt. A gyermek nyugtalan volt, nem bírta az idegen környezetet, az sem tudott aludni." (5)

"1849. július havában"... "Tordára menekültünk. A Tordán töltött két hét alatt ismertem Petőfi Sándor nejét, ki ottan elmaradott férjétől kis Zoltánjával és egy magyarországi dajkával. Petőfi nejét ott is a legnagyobb tisztelettel és kitüntetéssel vették körül, az a család is, a melynél szállva volt, ev.ref. pap Miklós Miklósék. Innen két hét múltán, a muszkák közeledtének hí-

Mezőberény. Itt állt egykor az Orlay ház.

Kolozsvár. Márc.6.u.17. A Szathmáry-Papp ház.

rére, Kolozsvárra menekültünk, hová Petőfiné is jött s ott a Schütz-családhoz szállott.

Kolozsvárra augusztus 15-én vonultak be az oroszok..."Végre csöndesülni kezdtek a kedélyek. Szüleim is szállást fogadtak a báró Horváth-féle háznál..."

"Ekkor kérte Petőfiné a szüleimet, hogy vegyék magukhoz, mit ők a legnagyobb örömmel tettek meg, átadván igen is nagy lakásunkból egy szobát néki és a teljes ellátást is elvállalván.

...Zoltánnak ép akkor bujtak ki első fogai..."

"...Később Júlia felköltözött a második emeletre."

"Végre megkérte idősb fivéremet, hogy utazzék el Erdődre atyjához, Szendreyhez s kérje őt leánya nevében, hogy nyújtson segílyt neki és kis unokájának"..."Szendrey a saját fogatát küldé,"... "Ekkor vált el végleg tőlünk. Még írt többször jó anyámnak" ... "Utolsó levelében Petőfiné azt írta, hogy helyzete tűrhetetlen fel fog menni Pestre, ott várja meg férje visszatértét, kit bizonynyal szabadon bocsátnak a muszkák, ha az idő csöndesedik"(13)

"...Gaylhooffer Antonia egy ideig Vácon él csendes visszavonultságban. Itt keresi fel Petőfi özvegye. Neki panaszolja el szomorú sorsát, miként vádolta atyja s tett neki szemrehányásokat, hogy nem hallgatott rá, s Petőfi felesége lett." (8, 14)

Az első levél, melyet Mágocsról 1853. július 7-dikén ír Horváth Árpádnak, mindjárt a jó feleség és gondos anya szeretetreméltó vonásait tükrözi vissza. Így hangzik: "Édes kedves jó Árpádom! Ne vedd hanyagságnak, hogy leveletem egy nappal későbbben írom, mert annak oka az, hogy ide is egy nappal későbbben értünk a rossz utak miatt, első nap csak K.-Szentmártonig mehetvén, hol meg kelle hálnunk." (15)

"A kunszentmártoni városi tanács 1832-ben építette ezt a jó hosszú, földszintes, magas tetővel rendelkező vendégfogadót..."

"...1910-ben alaposan átépítették, hogy alkalmas legyen iskola céljaira." (16)

Kunszentmárton, 1988. november 14.

Józsa László tanár
Általános iskola és diákotthon, Deák
Ferenc u. 4.

"Az épület címe: Kunszentmárton, Mátyás király út 6. szám." ami fogadó volt és talán itt szálltak meg.

1988. március 23.

Hevesi Ferenc
főmunkatárs
Városi Tanács Művelődési Osztály (17)

Mágocson (jelenleg Nagymágocs) 1848-49-ben épült az intézői lakás. (18, 19) Most a tanácsháza van benne.

Nagymágocs. Egykori intézői lakás. Ma tanácssháza.

1868. szeptember 6-án halt meg Szendrey Júlia. A Petőfi család tagjait 1908. október 24-én helyezték közös sírba Budapesten a Kerepesi úti temetőben. Júliát és Zoltánt közös koporsóba tették. (5)

A Petőfi Társaság által csináltatott síremléket 1911-ben helyezték itt el. (20)

A kép a Petőfi Albumból való. A "Pesti Napló" kiadása.

A Petőfi család síremléke.

Budapest. Kerepesi úti temető.

1. Irányi István: A gyermek Szendrey Júlianna és Mezőberény.
Békési Élet. 1966. 3.sz.
2. Mezőberény története II. 1973.
3. Dávid Gyula, Mikó Imre: Petőfi Erdélyben.
Kriterion Könyvkiadó Bukarest 1972.
4. Petőfi Sándor: Útirajzok.
Helikon Kiadó.
5. Dr. Mikes Lajos és Dernői Kocsis László: Szendrey Júlia ismeretlen naplója, levelei és halálos ágyán tett vallomása.
Budapest, 1930. Genius Kiadás.
6. Ferenczi Zoltán: Petőfi életrajza. III.kötet. 281. o.
Budapest 1896. Franklin Társulat.
7. Dr. Sass: Látogatás az öreg Petőfiéknél Vácson.
Vasárnapi Újság. 1884. 52.sz.
8. Jakus Lajos: Petőfi és szülei Vácson.
Studia Comitatus 3. Szentendre 1975.
Tanulmányok Pest megye múzeumaiból.
9. Babiák Mihály levele Vác, 1988. november 16.
Városi Tanács VB.
10. Irányi István: Petőfi Zoltán.
Szarvasi Füzetek 4.
11. ifj.Nagy György: Petőfi Sándor életéből.
Koszorú. 1884. 153-156.o.

12. Déri Gyula: Petőfi Zoltán
Budapest 1909.
13. Dekániné Vadadi Berta: Visszaemlékezés Petőfi nejeére.
Fővárosi Lapok 1889 október 23. 291. sz.
14. Kéry Gyula: Szendrey Júlia és Gaylhoffer Antónia.
Magyar Szalon, 1900.
15. Szana Tamás: Petőfiné Szendrey Júlia. 1891.
16. Józsa László tanár levele Kunszentmárton, 1988 november
14. Általános Iskola és Diákotthon.
17. Hevesi Ferenc levele 1988 március 23.
Városi Tanács Művelődési Osztály
18. Neubauer József kapucinus barát levele Nagymágocs 1987.
november 20.
19. Bugár Mészáros Károly írásbeli közlése 1989.
Országos Műemléki Felügyelőség.
20. Tolnai Világ-Lapja 1901-1944.
Rapcsányi László válogatása.

Gaylhoffer János és felesége, Wéber Erzsébet gazdag emberek voltak. (1, 2) Négy gyönyörű kastélyuk volt, kettő Dánoson, egy Alsó egy pedig Felsőnyáregyházán (2). Petőfi István járt Dánoson, mint bujdosó (1), barátja volt Gaylhoffer János és Böhm János, akik később sógorok lettek. A Gaylhoffer családban volt még két fiú, Mihály és Gyula, mellettük nyert nevelői állást István 1857 szeptemberében. Verseinek tanulása szerint három lány is volt, Antónia volt a "Három rózsa" egyike. (3, 1) 1857. szeptember 25-én látta először a 15 éves lányt, aki rögtön megtetszett neki és Tónika is érdeklődéssel fordult a napbarnította, ügyesen lovagló fiatalember felé (4, 1). Kölcsönös vonzalom alakult ki köztük, de házasság nem jöhetett szóba egy állástalan, vagyontalan fiatalemberrel. A versek nem voltak hatástalanok, amelyeket István Dánoson írt Antóniához:

Azt kérdezéd kedves leány:

Mi lelt engem, mi bajom?

Megmondom hát, mi bánt engem,

Mi fáj nekem: mert szerelmem

Titokban kell tartanom.

(Azt kérdezéd... Dános, 1858.)

Petőfi Istvánt, Petőfiné Szendrey Júlia apjának segítségével 1858-ban ispánnak alkalmazták, majd 1863-ban kinevezték tisztartónak a Kondoros közelében levő Geist-Csákóra (1). A Gaylhoffer család nehezen bár, de beleegyezett az eljegyzésbe, amit meg is tartottak 1863 júliusában. Augusztusban Petőfi Sándor fia, Zoltán Csákóra költözött nagybátyjához. Külön szobát kapott a tisztartói házban, amelyben régen a gazdaasszony lakott (5). Ebben az időben már gond volt a Zoltán tanulásával, magatartásával. Anyja nem akarta Pesten tartani mostoha

apja egyre furcsább szokásai miatt (6).

Antónia és István 1863 december 26-án megtartották esküvőjüket az alsónyáregyházi kastélyukban. (2) Antónia rádöbbsent, hogy a hosszú várakozás ideje alatt szorosabb kapcsolat alakult ki az egyik "pusztai asszony" és István között, ami nem szűnt meg a házasságkötés után sem. (2) Antónia összecsomagolt, elutazott apjának halálos ágyához és soha többé nem találkozott a férjével, nem válaszolt leveleire sem. (2, 3)

A Gaylhoffer család nagy lábon élt, s a családfő halála után özvegye az alsónyáregyházi kastélyba költözött, amelyhez 100 hold föld maradt meg.

Antóniának nem volt igazi otthona, gyakran váratlanul kereste fel mezőtúri rokonait és ugyanolyan hirtelen távozott. Először Vácott élt legkisebb hugával (4, 1, 7, 8, 9) majd Fehérvárcsurgón másik leánytestvérénél. (4)

Petőfi István végrendeletében feleségére hagyta 400 holdal dévaványai birtokát (2). Röviddel ezután rosszul lett s negyednapra meghalt (3) 1880. május 1-én. A csáki uradalmi temetőbe temették. Felesége zokogva borult koporsójára. (3, 10). Mikor a Petőfi család tagjait 1908-ban közös sírba helyezték a budapesti Kerepesi úti temetőben, ezen a szertartáson jelen volt Petőfi Istvánné (4). Rokonaival előbb Pestre költözött, majd velük együtt Abonyba 1914-ből (4, 1). Életének utolsó szakaszában Járdány Gyuláné Gaylhoffer Erzsébet ápolta. (2, 4). Itt halt meg 76 éves korában, 1918. augusztus 2-án. (4). A Petőfi Társaság saját halottjaként temettette el Abonyban. (1)

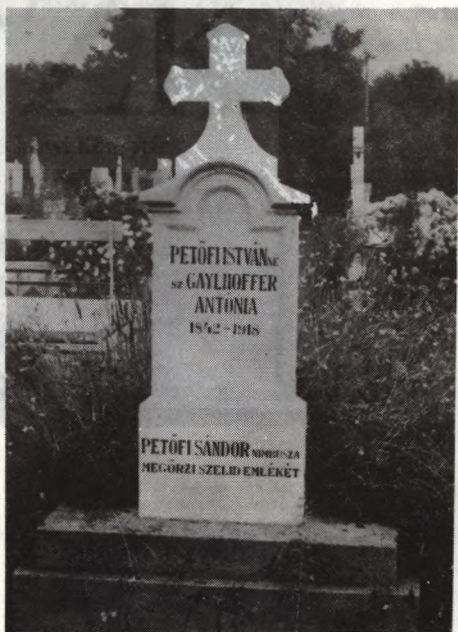
Petőfi Istvánné Gaylhooffer Antónia.

(Horváth Ferencné ajándéka)

Petőfi István síremléke a kondorosi általános iskola udvarán.

Ez maradt a Gaylhoffer kuriából. Bőm Tamás festette.
Küldte Horváth Ferencné.

Petőfi Istvánné síremléke.
Abony. Járdány Gyula ajándéka.

IRODALOM

- 1./ Irányi István: Petőfi István. Békéscsaba.
- 2./ Irányi István: Petőfi István. Békési Élet 1973. 1. sz.
- 3./ Dr. Bajza József: Petőfi István versei. Budapest 1909.
Petőfi könyvtár XVII. füzet.
- 4./ Petőfi Istvánné, a magányos asszony.
Lobogó 1977. július 7.
- 5./ Irányi István: Petőfi Zoltán
Szarvasi füzetek 4.sz.
- 6./ Dr. Mikes Lajos és Dernői Kocsis László: Szendrey Júlia ismeretlen naplója, levelei és halálos ágyán tett vallomása. Budapest, 1930.
- 7./ Jakus Lajos levele. Penc 1988. november
- 8./ Tragor Ignác: Vác utca nevei és terei Vác, 1918. 95.
- 9./ Jakus Lajos: Petőfi és szülei Vácon
Studia Comitatus 3. Szentendre, 1975.
Tanulmányok Pest megye múzeumaiból
- 10./ Goda Péter-Köteles Lajos: Körös Sárréti Útikalauz
Kondoros 1984.

1800. november 9-én született Aszalón. A katolikus keresztek anyakönyvében az alábbi bejegyzés található: Szülők Szendrey József - Mohatsy Mária aszalói katolikusok. Keresztszülők: Nemes Rozgonyi Pál ur és Sándor Klára urnő. Keresztelte: Bentsik József plébános. (1) Orosz László szerint 1796 okt.22-én született.

"Egyszerű, de művelt lelkű ember volt, tudott számolni a körülményekkel. Középiskolát végzett s pap akart lenni. Betegeskedése miatt azonban a szabadabb mozgású gazdasági pályára lépett, a keszthelyi Georgikonban végezve be tanulmányait." (2)

Keszthelyen dolgozott a Festetich uradalomban, az Alsómajorban lakott, és itt született leánya, Júlia is 1828. dec. 28-án. (3) 1838-40 között Mágocsra volt a Károlyi uradalomban. (5,6,7,8)

Ezután került át Erdődre, ami ugyancsak Károlyi birtok volt. A szabadságharc alatt 1848 végén Debrecenbe menekültek és itt együtt laktak a Petőfi családdal a jelenlegi Batthyány u.16.sz. házban. Unokája születése után két házat vásárolt Debrecenben, az egyiket saját maga számára, a másikat a Petőfi családnak szánta, hogy ott telepedhessenek le a harcok után. (9) Ezzel együtt a Szepes pusztai tanyát is megvásárolta, amely "Debrecenből délnek terül el Mikepércs, Szovát és Hajdú-Szoboszló határai közt. (9) A kis földbirtok ma a Reviczky-család birtokában van, s közvetlenül ama délnek húzódó ákácok dűlő út mentében fekszik, mely Szepes-pusztát az Ebes-pusztától elválasztja." (9)

Mivel Petőfi és anyósa nem jöttek ki békességben, Szendrey Ignác visszament Erdődre 1849 januárjában. Felesége ez év márciusában meghalt (3), Gyula fia pedig 1850 március elsején (10), ezért nem volt maradása Erdődön. Mágocsra kérte magát (jelenlegi Nagymágocs) uradalmi felügyelőnek és az irodalmi feljegyzések szerint felvirágoztatta az uradalmat. (5)

1853 októberében felköltözött Pestre a Nagymező u.1.sz. házba. Ennek előzménye az volt, hogy mint a Károlyi grófok uradalmi főfelügyelője, nyugdíjaztatta magát. (11) De nem szakadt el Mágocs-

től ezután sem, éveken át ott tevékenykedett még, és ott volt fő szálláshelye. (12)

"1855-ben Karlsbadban fürdözik, utána Erdődre megy" (12)

Megfordult Kondoroson, Debrecenben is. 1860 február második he-
tében megvette Pesten a Sándor u. 17.sz. házat, 13.000 forintért
és ide költözött második feleségével. (11, 12)

1864-65-66-ban Parádán üdült. (12) 95 évet élt meg. (2)

Testvére, Szendrey Franciska 1803-ban van bejegyezve az aszalói
plébánián található ELENCHUS (tartalomjegyzék, felsorolás) c.
könyvbe. A katolikus kereszteltek anyakönyvét nem találtuk meg.
Ugyanebben az alábbi Szendrei nevű gyermekek születési ideje
van beírva:

1804 dec.22. Alajos.

1805 jun.1. Imre.

1806 aug.20. Viktor.

1807 dec.5. Éva és Borbála.

1808 nov. 18. Mari

1810 jun 29. Péter Pál

1813 sep.2. László.

Szendrey Ignácot az Országos Széchényi Könyvtár Petőfi Ereklje-
tárának /Fond.VII.164.sz./ 1863-ban kiállított anyakönyvi kivo-
nata szerint 1800 november 16-án keresztelték Aszalón.

*Országos Széchényi Könyvtár
Pécsi Keresztényi Egyházi Könyvtár
Aztal. Szék. Szendrey Ignác
1800. november 16.*

<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>
<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>
<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>
<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>
<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>
<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>
<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>
<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>
<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>
<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>	<i>Aszaló</i>

*Bejegyzés Aszaló, 1800. november 16-án keresztelték
Aszaló, 1800. november 16-án keresztelték
Aszaló, 1800. november 16-án keresztelték
Aszaló, 1800. november 16-án keresztelték*

*Aszaló, 1800. november 16-án keresztelték
Aszaló, 1800. november 16-án keresztelték*

- 1./ Orosz László: Aszalói Krónika. 1970
- 2./ Bihari Mór: Petőfiné Szendrey Júlia költeményei és naplói
Petőfi Könyvtár VII.füzet. Budapest 1909.
- 3./ Hatvany Lajos: Feleségek felesége
Budapest 1919.
- 4./ Kereszteltek anyakönyvi bejegyzése 1829 jan.1. Keszthely
Magyarok Nagyasszony Plébánia
- 5./ Korizmicz László, Bossányi László, Mórocz István: Jóság-
ismertetés I. füzet
A mágocsi uradalom Csongrád vármegyében. Pest 1860.
6. Herceg Mihály: A Csongrád-vásárhelyi uradalom kialakulása
(1709-1848) Szeged. 1980. 82.o.
- 7./ Kacziány Géza: Petőfiről és mestereiről.
Petőfi Könyvtár XVIII.füzet. Budapest 1909.
- 8./ Irányi István: A gyermek Szendrey Júlianna és Mezőberény.
Békési Élet 1966. 3.sz.
- 9./ Petőfi Album. A "Pesti Napló" kiadása.
- 10./ Dr. Mikes Lajos és Dernői Kocsis László: Szendrey Júlia is-
meretlen naplója, levelei és halálos ágyán tett vallomása.
Budapest, 1930. Genius kiadás.
- 11./ Pethő György: Közelről
Magvető Könyvkiadó, Budapest 1984
- 12./ Irányi István: Petőfi István
Kiadja a Békés megyei Tanács VB Műv. Osztálya Békéscsaba

Szendrey Ignácné, Gálovics Annáról igen keveset tudunk. Kacziány Géza így írt róla:..."Ki volt tehát e nő, kitől Júliának örökölnie kellett fényes tulajdonságainak egy részét?

A kulcsot e talányhoz én olyan valakitől nyertem, ki Szendrey-nét igen jól ismerte, ki öt Mágórcson párszor meglátogatta,...
...Szendrey gazdatiszt korában ismerkedett meg vele a gazdasági udvarban, hol a lány feltűnő szépsége és szilaj temperamentuma a hideg férfit is heves lángra gyújtá..." (1)

Petőfi István tükrös ládikájából, melyet a Kisfaludy Társaság őrzött, került elő Júliának 1848 augusztus 28-án édesanyjához írt levele, amelyben értesíti édesanyját, hogy áldott állapotban van. (2)

"...Új esztendei ajándéku! egy kis unokát várhat édesanyám...
...De addig ne busúljon ám sokat édesanyám, hogy aztán egész-ségben találhassuk; emlékezzék csak vissza szegény Mamám, meny-nyire volt abban a régi bajában is, és a jó Isten mindnyájunk kérelmére kigyógyította; ha most úgy tetszik is Mamámnak, de még se lehet nagyobb baja, mint akkor, s így nem volna rosszabb, mint elcsüggedni, ez csak elősegítené a betegséget.... Hát mikor máskor beteg volt Mama, mennyi mindent össze fecsegték, a miből hála az Istennek semmi sem történt meg. Én hiszem, hogy legtöbbet tett akkor kedves Anyámnak az a béketűrő megnyugvása, mely-lyel minden bajt szenvedett, az a meggyőződés, miszerint szen-tül hitte édes Mamám, hogy betegségéből felgyógyul, ez volt az a hatalmas orvosság, a mi akkor segített és fog segíteni most is." (2)

E levélből tehát megtudhatjuk, hogy Szendrey-né többször beteges-kedett. Júliának Petőfi Sándorral való házasságát szülei elle-nezték, de édesanyja jelen volt az esküvőjükön kisebbik lányá-val Marikával együtt. (3, 4)

Unokája, Zoltán születésekor is lányával egy házban lakott Debre-

cenben. De Petőfi Sándor ezt írta 1849 január 7-én anyósáról Arany Jánoshoz írt levelében: "Nácam is haza fog menni, mert tennap úgy összevesztünk, hogy csaknem pofozásra került a do-log."

Így a Szendrey házaspár visszautazott Erdődre, ahol 1849 márci-us 11-én meghalt Szendreyne. (5)

Júlia halálos ágyán apjához írt levelét így kezdte:

Kedves drága jó atyám! Isten nevében!

Szegény megboldogult édesanyám mindig arra intett, hogy bár-mihez kezdenék is az életben, előbb mindig istent hívjam segít-ségül eme szívből fakadó fohással: "Isten nevében!".

- 1./ Kacziány Géza: Petőfiről és mestereiről
Petőfi könyvtár XVIII. füzet Budapest 1909.
- 2./ Dr. Mikes Lajos és Dernői Kocsis László: Szendrey Júlianna ismeretlen naplója, levelei és haláloságán tett vallomása.
Budapest, 1930 Genius kiadás.
- 3./ Farkas Emőd: Petőfi élete. Budapest, 1909. 208.o.
- 4./ Petőfi Album. A "Pesti Napló" kiadása. 99.o.
- 5./ Hatvany Lajos: Feleségek felesége.
Budapest, 1909.
- 6./ Pethő György: Közelről.
Magvető Könyvkiadó Budapest 1984. 160.o.

Szendrey Júlia gyermekeiről.

ATTILA 1851 szeptember 6-án született Budapesten a Lipót ucca
19. sz. házban. (1)

Sokszor, ha elnézem,
Milyen gyöngé, "halvány",
Azt hiszem, nem élő:
Csak ábrándkép talán.

Fehér rózsabimbóm,
Borulj a szívemre,
Hadd dobogjon áldást
Szőke kis fejedre.

írta édesanyja "Három rózsabimbó" c. versében róla.

Júlia betegsége alatt apjukkal is keveset találkoztak fiai, bár egy fedél alatt laktak vele. Levélváltás útján érintkeztek egymással.

"1867. október 29: Kedves apa! Voltunk mamánál, szegény rosszul van, panaszkodott is... Ilonka Gyulaiéknál volt. A mama fönt volt, nem feküdt, receptet is vittünk a patikába, ne aggódjék édes apa, mama nincsen oly rosszul még sem, mint p.o. augusztusában volt."

Horváth Árpád válasza: "Kedves Mókuskám! Füts be nálam hét órát". (1)

Bátyjával Zoltánnal is gyakran váltott levelet, tudósította anyja hogylétéről.

"A második fiú, a kész kis tudós, Horváth Attila, mint szintén huszonkét éves ifjú hal meg." (2)

Ifjú Horváth Árpád 1855 július 18-án született Budapesten a Hársfa u. első sz. házban. (1) Anyjuk betegeskedése alatt a fiúk apjukkal, Horváth Árpáddal laktak egy házban. (3) Anyjuk temetésekor Stomfán voltak, a Bathó rokonságnál.

Árpád feleségül vette Egan Maryt, kit betegsége miatt Göbersdorfba vitt, de két év múlva meghalt. Egyetlen fiukat sógornője, Mary egyik nővére nevelte. (2)

ifj. Horváth Árpádot öngyilkossági kísérlete után megmentették. Második felesége Greguss Gizella volt. 1887. február 5-én végleg kioltotta életét.

VIOLA 1857 július 2-án született a Hársfa ucca első számú házban. (1)

Azon a napon keltezte versét Petőfi István: H. V. születésekor

Éjjel tündöklök a csillag,

Éjjel hull az égi harmat,

Éjjel jöttél a világra

Lelkünk drága Violája!

A gyenge gyermek azonban csak igen rövid ideig élt. (1)

Stomfa ma Stupava. Károlyi Lajos gróf kastélya.

Magyarország Vármegyéi és Városai. Pozsony vármegye.

Dr. Borovszky Samu szerkesztette.

Kiadta az Apolló irodalmi társaság, Budapest.

ILONA 1859 július 26-án született. Ekkor édesanyja már komolyan betegeskedett, orvosai aggódtak érte. Júlia levelet írt hugának, Marikának Kolozsvárra, a Farkas ucca 56. sz. alá.

Édes Marikám! Pest, július 26. 859.

"Csak pár sort írhatok, mert a legkritikusabb állapotban vagyok. Már harmadnapja, hogy bizonyos előjelek megjelentek nálam... A keresztanyaság miatt akarlak kérni, édes Marikám, légy most is, mind eddig, keresztanyja ennek a jövődöbelinek is. Te állsz legközelebb hozzám, légy te második anyja gyermekeimnek... Ha lányom lesz s én meghalnék, te rád bízom őt, édes testvérem, neveld fel a tieiddel együtt és szeresd őt, miként a magadén kívül más gyermeket szerethetsz!

Igaz! ha lányom lesz, Ilona, ha fiú, Lehel lesz a neve." (1)

Ezzel együtt a nagyapa, Szendrey Ignác saját írását is postára adta, a rábízott levél borítékján:

"Midőn ma, jul.26.d.u.6. órakor ezen levelet póstára adás végett át vettem, - Júlia még fent volt, - ezután küldtek a Bábáért, s 6 3/4 órakor már megszületett a még nem várt kis-leány."

Marika válaszolt július 31-én.

"Nagy a kicsi Ilona? Olyan fekete-e, mint a kis nénje?" - kérdezte. (1)

"Ilonka 1887-ben férjhez megy dr. Hamvas Károly nagyműveltségű aradi ügyvédhez, ki másfél év múlva meghalt." (2)

"A kedves Ilona férjhez ment Machek Gusztáv m.kir.honvéd főhadnagyhoz...

Ilona boldog feleség s egy gyönyörű gyermek anyja." (2)

1889.okt.23-án nyilatkozatot írt a Fővárosi Lapok szerkesztőségének, melyben megvédte anyját attól, hogy a lapban megjelent Petőfiana alapján ítélik meg az emberek, amely egy fiatal lány visszaemlékezése volt. (1)

- 1./ Dr. Mikes Lajos, Dernői Kocsis László: Szendrey Júlia ismeretlen naplója, levelei és haláloságyán tett vallomása. Genius kiadás. 1930.
- 2./ Kacziány Géza: Petőfiről és mestereiről Petőfi könyvtár XVIII.füzet. Budapest 1909.
- 3./ Pethő György: Közelről Magvető kiadó. Budapest 1984

1800. ik Erben születel. beszere

Bodnár Andráš - jul 15.

" István - okt 12.

János - jul 8.

Bobka Pál feb 8.

Barkó Mária sept 8.

Balazs János okt 26.

Csirmadia Andráš jul 20.

Erdődi János jan 13.

Elicsai Julianna maj 28.

Egerjefi Erzsébet dec 21.

Hegedűs János apr 29.

Hornyak Katalin jul 23.

Kacsar Erzsébet jan 30.

Karai Mária márc 25.

Kornatovics Erzsébet maj 18.

Körösi János maj 7.

Kruszofsky János jun 15.

Kis Erzsébet okt 1.

Nagy Andráš jul 6.

Pankóczy József maj 2.

Pandák Erzsébet márc 14.

Pengér Borbála maj 1.

Siller József jul 21.

Szendrei Ignác nov 9.

1801. Erben

Béres Andráš jan 11.

Bódi József jan 14.

Bajatorics Erzsébet dec 6.

Cs.

Cseby Erzsébet 3.

E.

Edelenyi János sept.

F.

Farkas Katalin jan.

Fegyér Katalin maj.

J.

Jankai József jan 17.

K.

Kékai László feb 1.

Kuscer Erzsébet feb 18.

Kóczi József dec 7.

M.

Mayorn Mária nov 7.

N.

Nagy János jan 18.

Nagy János feb 19.

O.

1803. ik év.

K.

Kazai Dorb. jan. 29.

Kiss János feb. 27.

Kocsis Mari sept. 18.

Kovács Erzs. jan. 22.

Körösi László mar. 4.

Kornyakovics Andr. mar. 17.

M.

Molnár János aug. 21.

P.

Pandák János dec. 11.

Péteri József. feb. 28.

R.

Revát János maj. 29.

" Dobóczy júl. 2.

S.

Starkha Antal. okt. 12.

Stankovszky Károly maj. 28.

Stabai Mari jan. 24.

Stendrei Franciska Lucretia. mar. 16.

Stabi Erzs. nov. 20.

V.

Vadányi János maj. 10.

1804 ik év.

B.

Boross László mar. 26.

1804 ik év.

E.

Egeresi Mari okt. 22.

H.

Hegedűs Mari maj. 6.

Helcsman Dorb. maj. 26.

Hegedűs János júl. 26.

J.

Juhász Erzs. aug. 6.

K.

Kovács János ref. 12.

Kerekes János Erzs. nov. 1.

L.

Lalain Erzs. maj. 24.

M.

Molnár Anna. maj. 2.

N.

Nagy József feb. 17.

Nóráti János maj. 14.

Nagy Katal. okt. 26.

O.

Orosz János mar. 1.

P.

Pálffy Mari jan. 18.

Pölgari József mar. 1.

R.

Rozsnyai Mária Ferenc László.

Winger & Co.

BUDAPESTEN
RÉGI POSTA UTCA 19 SZ. TALP HÁZÁN.

ifj. dr. Horvát Árpád és fia Tiborka

BORSOS J.

ifj. dr. Horvát Árpádné, Egan Mary

Horvát Tibor, Szendrey Júlia unokája. 1888. nov. 8.

Horvát Ilona.

A képek az Országos Széchényi Könyvtár tulajdonában vannak.
Petőfi Ereklyetár. Fond VII/143. 10-11-12-13 szám.

Szendrey Júlia naplója 1846. szept. 22-én, barátjának:

"...szombaton déltől jöttem: Petőfi, Pap Endre és Riskó és elmentek délután 6 órákor. Ez a fő. Hogy jól mulattam azt nevéseges volna még ide írnom, arról ugyanis bizonyos vagy, hogy egy szóval, az az hárommal: kedélyesen, erőlyesen, szívélyesen. Hanemfigyelmet kérek!! furcsán érzem magamat - az a Petőfi gonosz egy fiú - oly szenvedélyesen tud az emberre nézni, hogy vigyázzon a baloldalára, különben annak ugyanis tüzes lakósa fellázad ellene és azt a száraz, hosszú, ily eseteknél tehetetlen ház-őrt úgy kiveti onnan, hogy idő kell hozzá, míg ismét részt vehet az uralkodásban. Ezt nekem előbb senki sem mondta, tehát úgy egy kicsit majd elkéstem a vigyázással. (Most veszem észre, hogy még nem mondtam meg, hogy a házör alatt az ésszt értem.)

Restaurációra P. ismét Károlyba lesz.

Ha tudnád, hogy örülök erre az időre!

Igazán, ha nem ismerném magam jobban azt hinném, hogy sz.s vagyok! de így avval vigasztalom magam, hogy majd elmúlik.

De mégis borzadok tőle, ha elgondolom, hogy a lehetőség határain túl nincs, hogy komoly, tartós érzelem váljék belőle - jaj - költő! tán büntetésül?

Miért? fogod kérdezni." (1)

okt. 10-én Petőfi búcsúzni jön Erdődre. (1)

okt. 22-én Petőfi ismét Nagy-Károlyban lesz. (1)

(Erdő, 1846.szept.29.) Oh csak tudnám őt úgy szeretni, mint mennyire szerettetni érdemel! (1)

(Nagy-Károly, október 21. - Levél forma)

Én megvallom, hogy szeretem őt, jobban mint bárkit; de én nem merek bízni magamban, hogy azt érezni fogom később is,...

...oh, ha ön oly szenvedélyes nem volna!
Mindíg féltem az ily szenvedély lángjaitól, mely épen heves lobogása által nem csak mindent, mi közelébe jön, hanem csakhamar önmagát is fűlemészti. (1)

Petőfi Sándor: "Nem csoda, ha újra élek..."

Elmegyek, de nem örökre!
Majd, ha friss vigárokat
Hint a tavasz fürteidre,
Dalnokod meglátogat. (2)

Várady Antalhoz

Koltó, október 28. 1846.

Kedves Tónim!

Elhagytam Szatmárt, és hogy hagytam el!...szerettette, barátom, szerettette a legdicsebb lénytől, mely valaha az isten kezéből kikerült. Alig várom az órát, melyben ölelhesselek, melyben boldogságomat rokon kebledbe önthessem. Oh mi boldog vagyok! Aikalmasint nem tudod, hol az a Koltó, honnan e leveletem kapod; tehát megmondom: Erdélyben, Kővár vidékén, Nagybányától egy órányira. Valami egy hét múlva megyek innen Kolosvárra. Pesten november közepén leszek. Addig ölelve és csókolva nődet és tégedet, vagyok

igazi barátod

Sándor (3)

Erdőd, november 1. 1846.

Ha kint a nap lementét nézem és szememmel eltüneset kísérem, gondolva, hátha e tünenényt most ő is látja és ábrándozó lelke előtt olykor tén az én emlékem is fölmerül; ilyenkor egy különös érzés fut rajtam keresztül, s önkénytelenül azt gondolom: most lelkeink találkoztak a nap végsugarai között! (1)

Urházy Györgyhöz

(Koltó, 1846, nov.)

...Amint Pap Endre által izentettem, az elől a szerelmes versem elől hagyd ki mind a Júliát, mind az Erdődöt, csupán a dátumot tedd czimül...(3)

Sass Károlyhoz (Pesth, 12/3 1847.)

Kedves barátom!

Mindenek előtt arra kérlek, hogy e sorokat csak magad olvasd, s mihelyt elolvastad, égesd hamuvá a papírost. Második kérésem pedig az, hogy e levélkét, melly e boríték alatt volt, add át Júliának, de a legirtózatossabb titokban, tudod-e? Mind a kettőt elvárom barátságodtól. Annak a Jezerniczkynek meg (vagy hogy híják) mondd meg, hogy ha azt meri állítani, hogy én bizonyos naplóról beszéltem neki, úgy ő a legalávalóbb hazug ember. Mondd meg ezt Júliának is.

Barátod

Petőfi Sándor (3)

(Nagy-Károly december 6.)

- Mióta hallám, hogy nála levő soraimat ismerőseinek megmutatá, azon percztől fogva egy magyarázhatatlan rossz érzés lepte meg keblemet. (1)

Életképek: jan. 16.

Reszket a bokor

Hogyha már nem szeretsz,
Az isten áldjon meg,
De ha még szeretsz, úgy
Ezerszer áldjon meg! (2)

1847. febr. "1000-szer-Júlia." (1)

Erdőd, 1847. február 3.

Még ennyire nem támadta meg a világ lelke minden érzeményeit, rút árnya nem sötétíté el annyira annak minden világosságát, mi föltárta benne az életkedv olyan sokszor majdnem elölt virágát. De büszke öntudattal emelkedhetem e gyáva világ kiméletlenségei fölé, mely-mert nem érinti szívem érzelmeit- azért fürkészi azt boszús kíváncsisággal, és gázolja megvetve annak legszentebb helyeit...

...Most kíváncsian várom a jövőt, várom, mit küld benne a sors még reám; szenvedtem már sokat, de ezentúl sem fogok könyezve

összeroskadni hatalma alatt, hanem küzdeni minden szeszélye ellen. (1)

Erdőd, 1847. február 8.

...Oh lásd, így szeretlek én, mint lelkem mennyországát; szeretlek, mint földi üdvösségem teremőjét. Ha téged nem birhatnalak: elsötétülne életem, de kínos éjjelét nem vigasztalnák csillagok; a fájdalom széttépné szívemet, és szabadulásérti könyörgésem az átok visszapattanó szavai lennének. - Most tudod, mennyire szeretlek, tudod, mennyire bírod szívem, lelkem minden éreztényit. De hátha talán elveszti becsét szerelmem már most előtted, mert tetszomjú lelkednek nem kell érte küzdeni ...oh irgalom! mondd, hogy még jobban szeretsz! (1)

1847

(Nagy-Károly, martius 2.)

...Nem fog ő eljönni, nem fogom őt látni, tán - soká; nem mondhatom, soha, mert ez lehetetlen, de tán igen soká, midőn már részünkről minden veszve lesz, mikor egy élet fog bennünket elválasztani. (1)

1847

(Erdőd, martius 27)

...Így is lehet végetlen fájdalom életem, mert ha minden szerelmem mellett sem lehetnék képes őt tartósan boldogítani, őt, ki

joggal bírná az élet minden örömét? Sőt talán mikor hozzám lenne kötve élete, ő látná, hogy csalódott bennem, s ekkor találna egy lényt, ki képesebb lenne megfelelni magasztos ideáljának, ki tartósabb boldogságot teremthetne számára, s midőn ő utána nyujtaná ki kezét, én válaszként állanék közte és vágyai között?...

...Oh, ha én volnék az élet, örökre enyém lennél; cserébe minden boldogságomat, gyönyöreimet bírnád! (1)

Petőfi levelei

Térey Marihoz

Pest, ápr.6. 1847.

Tisztelt kisasszony!

Bocsánatot kérek, hogy alkalmatlankodom, de rövidebb utat nem láttam, e könyvet Sz. Júlia kisasszony kezeihez szolgáltatni. Kérem kegyedet, méltóztassék átadni ő neki s egyszersmind nevemben igen-igen boldog házasságot kívánni, mert halom, hogy férjhez megy. Kezét csókolva s szíves emlékezetébe ajánlva magamat, vagyok a tisztelt kisasszonynak

alázatos szolgája

Petőfi Sándor (3)

1847. Erdőd, április 26.

Tegnapelőtt kaptam tőle levelet. Megmutatám atyámnak. Természetesen nem szabad rá felelnem, mert elvesztem különben szerepetét, mi nélkül pedig nem élhetek boldogan.

Hanem följegyzém, mit feleltem volna, s ha egyszer eljön ő, megmutatom neki,...

...ha egykor látnom kellene, hogy csak álom, csak képzelet volt az ön szerelme: mi lesz ekkor sajátom? Semmi, mi örömet terem. Mit nyerhetnék kárpótlásul? Gúnyt, megvetést vagy legföljebb szánakozást együgyűségem miatt, még azoktól is, kik mióta élek, szeretnek; még szülőim sem mondanának egyebet, csak hogy magam szerzem boldogtalanságomat, mert ők ezt jövendőlik nekem most mindig, ha életemet az önéhez kapcsolnám. (1)

Petőfi Sándor Úti levelek IV.

Nagy Károly, május 15. 1847.

... Irtóztató unalmas ez a Debrecen és Nagy Károly-közötti út. Homok és homok. Se hegy, se róna, se ló, se szamár, hanem valóságos öszvérvidék, a mi legkomiszabb. És ez reggeltől estig tart....

... Amott a fogadóval átellenben a kert és benne a fák, melyek alatt először láttam őt, tavaly, szeptember 8-kán, délután 6 és 7 óra között. Ez időtől számítom életemet, a világ lételét...azelőtt nem voltam én, nem volt a világ, semmi sem volt; akkor lett a nagy semmiségben a világok milliója és szívenben a szerelem...

mindézt Juliskámnak egy pillantása teremté. Édes elandalodással nézek át ama kert fáira, és áldást mondok rájuk, még arra is, aki őket ültette... (4)

Az eródi vár 1850 körül

Dávid Gyula Mikó Imre: Petőfi Erdélyben c.könyvből.

Kriterion Könyvkiadó Bukarest 1972.

Júlia kézimunkája
(A vendéglátó területre)

Júlia kézimunkája.

Hatvany Lajos: Feleségek felesége c. könyvből. 1919.

Itt láttam én először
Kedves galambomat,
Itt láttam őt először
Ez akácfák alatt. (2)

Nagy-Bánya, május 25. 1847.

...Élet - halál harcát küzdöm jövőm boldogságáért, kedvesemért...

...Nagy-Károlyból Erdődbe jöttem, hol kedvesem lakik...

...Erdőd falunak vagy városnak tökéletesen oly rendes, mint szobának az én szobám... most már képzelheted, mily rendes. Nevezetessége nincs, kivevén kedvesemet és a várat, melyben ő lakik. Még csaknem egészen ép vár, körülbelül a XV. századból, nem igen nagy dombon, két kicsiny és két nagy toronyval, honnét éjszakára ellátszanak Szatmár-Németi templomai. Hajdan Rákóczi birt. e várat; mostani birtokosai... nem, ennek nevét nem írom le!... (4)

Erdőd, május 26. 1847.

... Boldog vagyok. Mind örökre.

Éj van, holdvilágos, csillagos, zajtalan éj. Semmi hang, semmi nesz... csak egy csalogány dalol... szívem. Dicső, dicső leány! téged kerestelek ifjuságom kezdete óta...

... Végre megtaláltalak. Te vagy az édes csepp, ki meggyógyítod lelkemet, melyet méregkeverő sorsom olly sokáig öldökölt a kárhozat italával. Hála istennek, még nem jött későn az ellenméreg.

Dicső, dicső leány!

Kettő között kellett választania: szülei közt és köztem.

Engemet választott. Ő szemefénye szüleinek, kik gyermekkorától minden gondolatát, minden vágyát kitalálták és teljesítik, kik mindent adtak neki, csak rossz szót nem...

... Oh e leányban isten lakik, ki belát az ember kebelébe, ki látja a tenger iszapos felszíne alatt mélyen a tiszta gyöngyöket. Áldott legyen az ő neve, a milly áldott vagyok én ő általa!

Szeptemberben házasodom, barátom, házasodom... (4)

1847. (Erdőd, június 2.)

Május 16. érkezett meg ő, s ekkor rövid öröm után következtek oly napok, melyeket nem feledhetnék, bármily hosszú lenne is életem. Annyit szenvedtem (11) nap alatt, mennyit még soha. De május 27. kezdődött a boldogság, mely ismét jóvá tenné egy élet keserűségét. E napon együtt voltunk, e nap óta vagyok Petőfi jegyese!...

Ma levelet kaptam Sándoromtól és szabad neki felelnem. (1)

1847. (Erdőd, június 12.)

Tegnap ismét kaptam Sándoromtól levelet...

...Oly szép is a lelked, szerelmem ifja, mint maga a boldogság, mely után vágytam, mely után örökös kívánság űzött, mióta csak eszmélek...

...Szinte leborulok e boldogság özöne alatt... (1)

Arany Jánoshoz. Pest, június 18. 1847.

... Már nem megyek a külföldre; nincs annyi lelkem, barátom,
hogy Juliskámat oly távol hagyjam, nem lehet; ...

... Számtalanszor gondolok rátok, szeretteim, és azt gondolom:
vajha oly boldog lenne az én családi életem, mint a tié-
tek, mert annál boldogabb már nem lehet... (3)

1847 (Erdőd, július 4.)

Mult héten egy különös álmom volt; leírom, mert meglehet,
hogy egykor életem képére ismerek benne;...

... Álmodtam, hogy egy nagy hegyre mentünk fel Sándorommal,
de együtt, bár mindig akartuk, soha nem mehettünk: (1)

Arany Jánoshoz

London...azaz hogy Beje, július 5. 1847.

... Patakról én pedig Szatmárra és illetőleg Erdődre vágatok.
Nagyon várnak ott, hé, hát sietek...

... Ha megházasodom, tudósítlak, hogy a hányadik égbe röptem.
Addig isten velünk!... (3)

Szatmár, aug. 8. 1847.

... én sem Erdődön sem Szatmáron nem vagyok állandóan, hanem hol itt, hol ott. Tegnapelőtt voltam kinn és váltottam jegyet (!!!) holnap ismét kimegyek,.... (3)

Petőfi levele

Arany Jánoshoz

Szatmár, augusztus 17. 1847.

... az én vőlegényi napjaim nyomorúságosak. Ipam annyira nem szeret, hogy formaliter megtiltotta a kijárást hozzájuk. Már megszegtem ugyan egy párszor e tilalmat, de vesztetre, mert utósó kinlétemben - valami tíz vendég szeme láttára - oly hidegen viselte magát irányomban, mint valami jeges medve, úgy, hogy én tökéletesen jégcsappá fagytam volna, ha mátkám napvilág - pillantásai nem ónak. Levelezünk erősen egymással és ő néha berándul Szatmárra, ez menti meg lelkeket az éhhaláltól. Hanem hiszen holnaphoz három hét nem a világ.... (3)

Tudod, midőn először ültünk

E fák fölött, e fák alatt?

Röpül a gyors idő fölöttünk,

Azóta két év elhaladt.

Julia leveléből:

Rabszolgád vagyok, mert szeretlek; királynéd vagyok, mert szeretesz. Úgy hódolok neked, így felöllelek magamhoz.

Mind a két helyzet boldogítóbb, mint világok fölött uralkodhatni, mint istennek lehetni! (3)

Koltó, szeptember 15. 1847.

Hát, amice megházasodtam...

...hidd el nekem, hogy ily feleség oldalánál a pipafüst többet ér, mint egy egész bámuló világnak tömjénfüstje, kivált, ha olyan a feleség, mint ez az én barnácskám itt...

... Esküvőnk középkori regényességgel ment végbe: az erdődi vár kápolnájában, korán reggel. Szerettünk volna én is, menyasszonyom is helyhez és alkalomhoz illő komoly és ünnepélyes arcot ölteni, de sehogy sem sikerült, folyvást mosolyogtunk egymásra,...

... A mint az esküvési hókuszpókusznak vége lett, rögtön kocsira ültünk, s vágattunk ide, Koltóra. Ez egy kis falu Kővár vidékén, a Lápos-völgyben. Nagy-Bányától egy órányira délre. A táj olyan szép, mintha az én képzeletem után alkotta volna a természet....

... E falu egy barátom birtoka...

... Barátom átengedte lakását, hogy itt töltsük a mézesheteket, s itt töltjük...

... Utazásunk idáig rossz időben történt, de nézi is az ember a házassága első napján, hogy milyen az idő?... (4)

Koltó, szeptember 22.

Csak mióta asszony vagyok, ismerem az élet legédesebb örömeit és legkeserűbb bánatát.

Én szeretek, s mikor látom, hogy szerelemmel boldogíthatom férjemet, nem jut eszembe aggódni a jövőn, bizonyosnak hiszem egész életünk boldogságát. (1)

Koltó, szeptember 23.

Hová lettél, tarka ezerszínű világom? Eltűntél hál'Istennek, örökre eltűntél, nem hagyva egyebet nálam, mint emlékedet,...

...Habár egyhangú volt is az élet, de egyhangúsága zajos és lelket kimerítő volt. (1)

Bernát Gáspárhoz

Koltó, sept. 30. 1847.

Szent Gáspár barátom!

Ha tudod, tudod; ha nem tudod, tudd meg, hogy én megházasodtam. Minthogy pedig még csak három hete, hogy fejem harangja ünnepélyesen elkongatta a holtomiglan holtodiglant, tehát ha nem bizonyos is, de legalább valószínű, hogy életem csupa merő édesség, és én már egy kis borsos paprikás ételre éhezem...

... Még csak arra figyelmeztetek, túlságosan el ne paprikázd a leveledet, hogy feleségem is élvezhesse. (3)

Naplótöredék (Erdőd 1846-47)

... férfiak a teremtés urai, s mi volna tőlük megtiltva?...
Övök az élv, miénk a szenvedés... (1)

(Koltó, octóber 3.)

... Végképen eltávozott a nyár, s helyébe itt az ősz titokteljes lényével,...

... Az előttem fekvő tájat nézem, mint hal ki rajta lassan-lassan fű és virág, fa és bokor; alig észrevehetőleg bágyadnak és sárgulnak el végre a levelek, mintegy fájlalva, hogy el kell hagyniok a fát, bokrot vagy virágot, melyen születtek s melytől most örök búcsút vesznek...

... A bérczek, mint szerelem nélküli jegyesek, néznek erre sötétén, komoran; fejeiken a hókoszorú, mellyel őket eljegyzé már a közelgő tél magának... (1)

1847. (Koltó, octóber 5.)

... A fák és a virágok mozdulatlanul állnak, mintha méla figyelemmel tekintenének a távolba, várva kedveseiket, hallgatva minden neszre, mely azoknak jöttét jelentheti. Egyszerre olyan élénk örömmel kezdenek mozogni a fák levelei, pajkosan

tánczolnak és simulnak egymáshoz, lágy suttogás hallik köztük...
megérkezett, akit vártak. A virágok is elkezdik hajtogatni kis
ábrándos fejeiket, nyájasan integetnek egymásnak, majd jobbra
vagy balra, majd lehajtják alázattal kelyheiket, vagy büszke
örömmel vetik hátra és állnak egyenesen, míg a jövő pillanat-
ban újra kezdenek mozogni, integetni... (1)

Petőfi Sándor: Szeptember végén

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Még zöldel a nyárfa az ablak előtt,
De látod amottan a téli világot?
Már hó takará el a bérci tetőt.
Még ifju szivemben a lángsugarú nyár
S még benne virít az egész kikelet,
De íme, sötét hajam őszebe vegyül már,
A tél dere már megüté fejemet.

Elhull a virág, eliramlik az élet...
Ülj, hitvesem, ülj az ölembe ide!
Ki most fejedet kebelemre tevéd le,
Holnap nem omolsz-e sirom fölibe?
Oh mondd: ha előbb halok el, tetemimre
Könnyezve borítasz-e szemfödelet?
S rábírhat-e majdan egy ifju szerelme.
Hogy elhagyod érte az én nevemet?

Ha eldobod egykor az özvegyi fátyolt,
Fejfámra sötét lobogóul akaszd,
Én feljövök érte a síri világból
Az éj közepén, s oda leviszem azt,
Letörölni véle könnyűimet érted,
Ki könnyedén elfeledéd hivedet,
S e szív sebeit bekötözni, ki téged
Még akkor is, ott is, örökre szeret! (2)

Beszél a fákkal a bús őszi szél,
Halkan beszélget, nem hallhatni meg;
Vajon mit mond nekik? beszédire
A fák merengve rázzák fejüket.
Dél s est között van az idő, nyújtózom
A pamlagon végig kényelmesen...
Keblemre hajtva fejecskejét, alszik
Kis feleségem mélyen, csendesen.

Egyik kezemben szendergőm
Szelídeden hullámozó kebele. (2)

Kovács Pálhoz

Koltó, oct. 11. 1847.

Édes Palim!

Élvén házasságomnak ötödik hetében, irok te néked, mondván:
a hónap tizenötödikéig küldd a Hazánkat, s azontúl ne, mert
20-a felé indulok Pestre, s ott leszek e hónap végén, a hol is
lakozni fogok a dohány - utczában, Schiller-házban, ahová is
küldd le a pénzemet circiter november 2 vagy 3-kára. Szörnyen
vigan vagyok, csak ez a mennykő hosszú út aggaszt, lévén fe-
leségem, a ki filigránabb a colibritojásnál... (3)

Koltó, október 14. 1847.

Feleségem ott a másik asztalon naplóját írja; én ma már vágtam egy verset, kinnt a szél olyanokat sóhajt, mint a kovácműhelyben a fuvó;

... a virágok már elhervadtak, hidegek kezdenek lenni, fűtünk erősen minden nap, sőt napjában többször is. Ah, az idő halad, oly vén házasság vagyok már! (öt hetes) maholnap talán már bölcső jön a házba, s utána nemsokára koporsó...

... Innen-onnan lejárnak a mézeshetek,... (4)

1847. október vége, Szalonta. - Petőfi Aranyhoz

... Mielőtt ottlennék a nagy kőhalomban,
A fővárosban, hol oly hűsen fúj a szél,
Egyet pihenek még kicsi hajlékodon,
Leülök barátom meleg tűzhelyednél. (5)

Erdőd 1848. október 15.

Bocsáss meg nekem, édes Sándorom.

... Igen, én tisztának hiszek, mint az isten angyalát, és hiszem, hogy ilyen maradsz örökké, s így foglak szeretetni életünk vég percéig. (6)

Petőfi levelei

Orlai Petrics Somához

Erdőd, october 18. 1848.

Öcsém Samu!

Szerencsésen megérkeztem. Az idevalókat egészségben talál-
tam. Négy napig maradok itt, aztán megyek Debrecenbe zászló-
aljamhoz... (3)

Petőfi Sándor levele a Honvédelmi Bizottmányhoz,

1848. nov.24.

... én egy nappal később indultam, de nem zászlóaljam után,
hanem ide Erdődre, mert nem kételkedtem benne, hogy az elbo-
csátó levél egypár nap alatt ugyis meg fog érkezni, hozzám,
s eszerint hiába tenném meg a fáradságos és költséges utat
Becserekre. (3)

Még gondolkodni sem tudok,
Lelkemnek szárnya összefagy,
Mert te, virágos tavaszom,
Te hő nyaram, te messze messze vagy.

(Hideg idő, hűs őszi éj...)

Debrecen 1848.okt.vége november 16. (2)

Kiülök a dombtetőre,
Innen nézek szerteszét,
S hallgatom a fák lehulló
Levelének lágy neszt.

.....

Kedvesem, te ülj le mellém,
Ülj itt addig szótlanul,
Míg dalom, mint tó fölött a
Suttogó szél elvonul,

(Itt van az ősz, itt van újra)

Erdőd, 1848. november 17-30. (2)

Petőfi levele

Arany Jánoshoz

Debreczen, december 1. 1848.

... megint Debreczenben vagyok." Bejöttem Erdődről pereputyos-
tul, mert a környékbeli oláhok nagy szerelmesen mosolyognak az
odaaló magtárra és pinczére, s én nem akartam, hogy családom
útjokban legyen; ... (3)

Orlai Petrics Somához

Debreczen, december 12. 1848.

...Az igaz, hogy én miután egyáltalában nem kaptam engedelmet
engedelem nélkül jöttem el a zászlóaljtól, de ezért nem volt
szükség bevádoltatnom, mert magam azonnal tudtára adtam a hon-

védelmi bizottmányának. Ha azért engem kitörölnek a kapitányok sorából, fogadom, hogy én meg őket kitörölöm moraliter az élők sorából. Körülményeim rémitő bonyolodottak, minden áron föl kéne Pestre mennem, de az út most oly rossz, hogy oda-vissza kéne legalább tíz nap, s ennyi időre nem hagyhatom el feleségemet, ki napról napra közeledik a szüléshez. (3)

Petőfi levele

Arany Jánoshoz

Debreczen, december 15. 1848.

Kedves barátom, csak két szót írok: apa vagyok, a többit olvasd a fehérpapirosról szintúgy leolvashatod, mintha ráírnám. Ma délben született fiam, kit holnap vagy holnapután fognak megkeresztelni. Keresztapja és keresztanyja bizonyos Arany János és Arany Jánosné lesz. A fiú neve Zoltán. Ülelünk benneteket szerető barátod

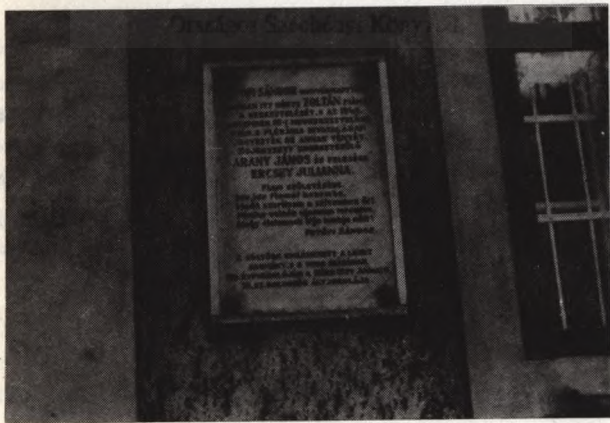
Petőfi Sándor (3)

Született Zoltán fiam december 15. déli tizenkét órakor, Debreczenben, A Harminczad utczában, Ormós szabó házában, az utczára nyíló kapu melletti szobában...

...Nemsokára megkeresztettem Zoltánnak. Keresztapja Arany János, a világ egyik legnagyobb költője s legbecsületesebb embere, keresztanyja Arany Jánosné, amily egyszerű asszony, oly, jó feleség és anya. (7)

Debrecen. Batthyány u.16.sz.ház. Petőfi Zoltán szülőháza

Debrecen. Béke u.21.sz.

"Velők állunk a csaták tűzében,
De mi tudjuk, hogy miért csatázunk,
Mert van, ami győzelemre buzdít
Vagyon elvünk, van tán gazdaságunk,
S von előre csábító varázsa
A dicsőség ragyogó szemének -
Tiszteljétek a közkatonákat.
Nagyobbak ők, mint a hadvezérek!"

Tiszteljétek a közkatonákat (2)

Petőfi levele

Arany Jánoshoz

Debreczen (á la Szalontha) januárus 7. 1849.

... A haza elveszett ugyan, de te legalább megmaradtál...

... De mielőtt hazámat menteném meg, meg kell mentenem családomat...

... Feleségemet, mihelyt egy kicsit felépül, gyermekével együtt hozzád szállítom jobb idők bekövetkeztéig, bízván őket a ti gondjaitokra...

... Nekem meglehet, hogy távoznom kell, s nem tudom mikor? tán ha ma nem, holnap. Napam is haza fog menni, mer tennap úgy összevesztünk, hogy csaknem pofozásra került a dolog, sőt ennél is többre. Feleségem tehát egyedül maradhat itt gyermekével s egyik oly tehetetlen, mint a másik és nem lesz senkiök egész Debreczenben. Azért (ha engedik körülményeitek) küldd

vagy hozd ide komámasszonyt, hogy együtt legyen feleségemmel vagy két hétig. (3)

Petőfi levele

Kossuth Lajoshoz

Debreczen, januárus 13. 1849.

Tisztelt Polgártárs!

Bocsásson meg Ön, hogy másodszor is alkalmatlankodom; másodszor és utójára. Mindenek előtt arra kérem önt, legyen szíves leveletem egészen végig átolvasni, mert az igen fontos nemcsak rám, hanem talán a hazára nézve is...

... A história bizonyossága szerint némely emberek arra vannak kárhoztatva, hogy minél többet tesznek a hazáért, annál több lealáztatást és méltatlanságot szenvedjenek, s én ezek közé tartozom...

... csak arra kérem önt, tetessen át a 28-dik zászlóaljtól Bem táborához;...

...; még arra sincs pénzem, hogy a hazának tegyek ebbeli áldozatot; azért adjon nekem a nemzet nevében a kormány egy kicsiny összeget, csak annyit, a mennyit legalább megérnek költeményeim,...

...E kis összeget is nem díjul vagy ajándékba, hanem csak kölcsön kérem, hogy vele Bemhez menjek. (3)

Csapó u.16.

Itt lakott Kardos István asztalosnál Vörösmarty Mihály és családja 2 bútorozott szobában 20.-Ft bérért. Itt helyezte el családját Petőfi 1849. január 17-én, amikor a harctérre ment.(7,8,9)

Csapó u.16. Vörösmarty Mihályék szállása 1849-ben.
1849. január 17-én Petőfiné és kisfia ide költözött át.
Petőfi itt látogatta meg őket februárban.

Egyháztéri részlet a Csáthy-féle 100 évét jubilált könyvkereskedéssel.

Szendrey Ignác egykori háza.

Pontosítás: a Szendrey Ignác ház Debrecenben az Egyház tér (Kálvin tér) 3. számú ház volt.

Petőfi levele

Arany Jánoshoz

Debreczen, február 14. 1849.

...Jelenleg mint futár vagyok Debreczenben s egy pár nap múlva lódulok vissza. Feleségemet s fiamat, mikor Erdélybe mentem, hozzátok akartam vinni, ...itt laknak Vörösmartyéknál, mind a kettő egészséges... (3)

Szendrey Júlia 1849.

Testvéri szózat Magyarország hölgyeihez.

Hazám hölgyei! Testvéreim!

...A nő pedig szóljon férjéhez:

"A hazának szüksége van reád, szeresd hazádat most jobban feleségednél, hagyd el most őt, mond le a családos élet édes örömeiről, míg a haza szenved, míg ez véres könnyeket hullat, mert meg akarják őt szabadságától fosztani, s ha segítetted kivívni az ő szabadságát, akkor jöjj epedő szívemre, jöjj forró karjaimba, ölelésem akkor gyönyörteljesebb, szerelmem üdvözítőbb leend. (1)

Petőfi levele

Arany Jánoshoz

Debreczen, február 14. 1849.

... csak az tudja, mi a csata, aki Bem oldalán van, mint én voltam őt véres ütközetben...Jelenleg mint futár vagyok Debreczenben s egy pár nap múlva lódulok vissza. Feleségemet s fiamat, mikor Erdélybe mentem, hozzád akartam vinni, csak az utolsó napon határoztuk el, hogy itt maradunk Debreczenben és ez volt mindnyájunk szerencséje, mert Szalontáig mind a ketten el-

fagytak volna. Itt laknak Vörösmartyéknál, mint a kettő egész-
séges; ...

... nem gyerekség csak néhány percet is kiszakítani időből,
midőn az oly rövid s a boldogság szárnyain oly gyorsan repül.
Tudod, mindig édes volt előttem a családi élet, de soha oly
édes, mint most, midőn elmúlt csaták után és új csaták előtt
ölelhetem feleségemet, fiamat... (3)

Petőfi levele

Mészáros Lázárhoz

Tisztelt hadügyminiszter úr!

...Én tettem már annyi szolgálatot a hazának, hogy nekem
meg lehetne azt engedni, hogy a hazát nyakravaló nélkül véd-
hessem;...

...teljesíteni fogom hazafiúi kötelességemet, egyszerű polgári
öltözetben, mint közkatona.

Debreczen, febr. 17. 1849. (3)

Petőfi levele

Arany Jánoshoz

Debreczen, február 22. 1849.

Feleségemnek minden áron hozzátok kell mennie. (3)

Petőfi levele

Arany Jánoshoz

Lugos, április 21. 1849.

Te Jankó, vigyázz egy kicsit azokra az én kis enyéimre. (3)

Petőfi levele

Arany Jánoshoz

Debreczen, május 6. 1849.

Kedves barátom, nekünk innen egyenest Pestre kell mennünk, holnap korán reggel megyünk. Sok okunk van rá, legfő az, hogy szegény jó apám meghalt, s édes anyámról semmit sem tudok. ...Nem szükséges, hogy kérjelek benneteket, hogy legyetek szüleim kis fiacskámnak, míg ismét szüleim kezébe kerül. (3)

Petőfi levele

Arany Jánoshoz

Pest, május 17. 1849.

...Alig még egy hete, hogy megtudtam apám halálát, s holnap anyámat temetjük el, azt az anyát, kinél jobbat soha nem teremtet az isten, s kit én úgy szerettem, mint soha anyát nem szeretett senki...

...Egészséges-e fiam? Írd meg ezt a legelső posta alkalommal. Leveledet címezd a pesti térparancsnoksághoz: kerepesi út, Mátyás fogadó. - Budát ostromolják a mieink, de még nem vették be. Őrnagyi lemondásomat nem fogadták el; három hétre szabadságot adtak... (3)

"...tán ki is olvastad a fehér sorokból, hogy a szokatlan állapotban, melybe feleségemnek 9 évi csendes és nyugalmas házi élet után jutnia kell, nem fog ő elegendő lelki nyugalommal, de nem fog elegendő anyagi eszközökkel sem (minőek szállás, ház- és cselédtartás) bírni a végre, hogy leggondosabb ápolást igénylő kisdeteekre anyai gondot fordíthasson s e tekintetben azon felelet terhét hordozhassa, mely ilyen esetben reá hárul. Az atyai szeretet fog veled eszközt és módot találtatni, mely által e bajon segítve legyen."

Arany János (10)

Petőfi levele

Arany Jánoshoz

Szalonta, május 27. 1849.

Kedves barátom! Itt vagyok ismét Szalontán s egy pár nap alatt ismét Pesten leszek "czakonpak". Szállásom a kerepesi úton a Marczibányi-házban a magyar színház közelében lesz, ott lakik Egressy Gábor is...

...Éredj el Szentpáli térparancsnokhoz, s kérd meg őt igen szépen a nevemben, hogy lovamat adja el árverés útján. Légy jelen te is az árverésen, s megmondhatod a vevőknek, hogy az a ló Bem csatalova volt, ő adta Petőfinek s Petőfi most eladja, hogy árán kenyeret vegyen magának!...(3)

Arany Jánoshoz

Mező-Berény, július 11. 1849.

Kedves barátom, az napon, melyre hirdettük a népgyűlést, a melyre föllovalt volt bennünket Kossuth, hogy fanatizáljuk a pesti népet a főváros környékén vívandó véres, elhatározó, utolsó lehetetükig tartó csatára, hol Kossuth maga is jelen lesz, s ha kell meghal Pest romjai alatt stb. mint ő maga mondá: ugyan az napon adta tudtára a kormány a fővárosi népnek - hegedű szóban persze - hogy eszeágában sincs Pest környékén harcolni, még kevésbé ott hagyni becses fogát, hanem az első bokor zörrenésére el fog eblábolni világtalan világig, hol Árpád óta nem volt ellenség, s hol hazamentő irhája nagyobb biztonságban lehet. És ezen komisszágra teljes erőm és tehetségem szerint dühbe jövé, s megemlékezvén még előbbeni sebeimről is, kaptam magamat, fől szedtem sátorfámat s másnap családommal együtt ide e békési magányba bujdoskoltam azon óhaj tással, vajha soha többé a nyilvános életnek még csak küszöbére se kényszeritene sorsom, s most itt vagyunk, s a mely perczekben végkép felejttem, hogy hazám van, tökéletesen boldog vagyok. Hát ti mit csináltok, hogy vagytok? add tudtomra, valamint azokat is, amik az utóbbi időkben a világon és Magyarországon történtek, mert én, mióta Pestet elhagytam, semmit sem tudok. Te mégis csak közelebb állasz az eseményekhez vagy legalább a hírekhez. Írj mielőbb. Az utolsó posták ide Gyula és Csaba. Isten veletek, ölelünk benneteket!

barátod

Petőfi Sándor (3)

Petőfi levele

Petőfi Sándornéhoz

Maros-Vásárhely, július 22. 1849.

Kedves lelkem Juliskám, késő este van. Az imént értünk ide.
Holnap korán reggel indulunk Udvarhelyre. Bem utolsó levelét
Brassótól fél napi járó földre írta ide ezelőtt három nappal.
Nem tudom, hol kapjuk meg? talán Brassóban vagy már azon is túl.
Tisztelem Miklósékat.

Csókkollak titeket szentségeim.

Irni fogok, valahányszor lehet.

Légy nyugodt és béketűrő, a mennyire lehetsz.

Higgy!

Remélj!

Szeressz!

a sírig és a síron túl örökké

hűséges férjed

Sándor

Czím: Petőfi Sándornénak

Tordán

a református papnál Miklós Miklósnál. (3)

Petőfi levele

Petőfi Sándornéhoz

Maros-Vásárhely, jul.29. 1849.

Kedves édes Juliskám, e szempillantásban értem ide vissza
hat napi szakadatlan utazás után. Fáradt vagyok; kezem úgy
reszket, alig bírom a tollat,...

.....

... Most vagy két napig itt leszünk,

.....

... Előbbeni levelemben írtam, hogy Csík-Szerdának és Kézdi-Vásárhelynek gyönyörű vidéke van; Sepsi-Szentgyörgy talán még szebb, a város is jobban tetszik. Majd körülményesebben megvizsgáljuk, ha együtt utazzuk be Háromszéket, mint a fészket rakni akaró fecskék...

...ha lehet, ha valahogy szerét ejtheted, írd csak egy szócskát is, édes angyalom...

imádó férjed

Sándor

Kolozsvár 1849. nov. 10.

...inkább oh ezerszerre inkább osztanám meg ő veled a sírt, mint gyermekemmel az életet...

...Mi lenne belőlem, ha élve maradnék! Elvetődném, eltiportatnám, mint a fájáról lehervadt levél. Ki mondhatná el jobban, mint én: "Ha fájáról leszakad a levél, mindegy már akkor neki, akárhová fújja a szél"...

...Mit is gondolnék én aztán magammal! (6)

Pest, 1850 ápril 25.

Tegnap délben érkeztem ide... Hátha még láthatom csak egy pillanatra is Sándort!...hátha lábainál halhatok meg. E hiu remény minden lehetséges boldogságát jövődömnek magába zárja...Mig csak egy szikrája marad a reménynek előttem, mindaddig türok és szenvedek. Hogy ne tűrnék el ezer évet, ha ezer évi szenvedésemnek az lenne jutalma, hogy kezeit érintve, csókolva lehelném ki életemet. (6)

... Élni akarok, meg akarom kísértetni a boldogság nélküli életet.

...Jaj nekem! és ezerszer jaj! (6)

Tűnődések. octob.5. 1854.

...néha, az igaz, majdnem legyőzhetetlen vágy gyötör, hogy gondolataimat, érzelmeimet szavakba öntsem... Nem feledhetem ilyenkor, hogy nem író, hanem anya, feleség, háziasszony vagyok, hogy gyermekeim, férjem, s háztartásom van, s hogy kötelességem mindenek fölött ezeknek szentelni időmet s két kezem munkáját. Írói tehetségem igen kétséges, bizonytalan, mint író tán nem használnék soha semmit sem... (6)

1856-58-ból Erdődről

...Balra lenn a völgyben nyúlik el hosszan a falu. Házikói tiszták, fehérek,...

...A falu és az erdő között fekszik egy kis rét, oly közel a házakhoz, mint ha ölében nyugonnának azok. Jobbra a fásor mellett a kert, mely mögött az erdő kezdődik, hol a sok ne-felejtset s a szép piros számócszát szedtem. Még inkább jobbra az a széles, hosszú kocsiút, melyen szemeim sokszor oly vágygyl csüggték, melyen mértföldnyire észre lehetett a porfelhőt venni s a lódobogást meghallani. Mily sóvárogva tekintettem rajta végig sokszor, igen sokszor! Mikor aztán végre reményem valósulását h ittem fölismerhetni a közelgő alakban...mily vadul dobogott szívem, s remegve, szédülve dőltem a kerítéshez, mi mellett buján tenyésző fagyalbokrok erős illatú fehér virága kábulással tölté el lankadozó fejemet. Ilyenkor nem tudtam, álmodom-e boldogságomat vagy a valóságban közelg-e ez felém!...

...Igy ültem egykör egy ilyen őszi délután, itt-ott tévelyegve a csodás világban. Mindent szerettem, mi körültem volt, miként én szeretem és lelkem mégis mindezt elhagyá, elröpült messze e kedves helyről.

...Igy ültem egykor egy ilyen őszi délután, itt-ott tévelygve a csodás világban. Mindent szerettem, mi körültem volt, miként én szeretem és lelkem mégis mindent elhagyá, elröpült messze e kedves helyről.

OSZK

Irodalom

1. Bihari Mór: Petőfiné Szendrey Júlia költeményei és naplói.
Petőfi Könyvtár VII.füzet Budapest. 1909.
2. Petőfi Sándor összes költeményei.
Szépirodalmi könyvkiadó Budapest, 1972
3. Dr. Badics Ferenc: Petőfi levelei
Petőfi Könyvtár XXIII.füzet Budapest 1910.
4. Petőfi Sándor: Úti levelek
5. Endrődi Béla: Petőfi és Arany levelezése.
Petőfi Könyvtár IX. füzet Budapest, 1909.
6. Dr. Mikes Lajos és Dernői Kocsis László: Szendrey Júlia ismeretlen naplója, levelei és halálos ágyán tett vallomása.
Genius kiadás. Budapest, 1930.
7. Déri Gyula: Petőfi Zoltán
Petőfi Könyvtár XV. füzet Budapest 1909.
8. Julow Viktor: Debrecen irodalmi emlékhelyei
A debreceni Déri Múzeum évkönyve 1958-59. 1960.
9. Dienes András: Petőfi a szabadságharcban
Budapest. 1958. 43-47.o.
10. Illyés Gyula: Petőfi Sándor
Szépirodalmi Könyvkiadó. Budapest, 1936.

Isten veled hát, tűnő ifjúságom.
Ha meg kell lenni, ám hát hadd legyen!
Ha itt az óra, mért tartóztatnálak,
Hogy el ne hagyj még, mért könyörgenem.

Mit vesztek véled, mit viszesz magaddal,
Mit az élet még el nem ragadott.
Álarczod csak, mi most lefoszlik rólam
Lényed, valód már régen elhagyott.

Miért sima homlok ott, hol már a szivben
Mély barázdákat vont a szenvedés?
S az égő szem, kihalt, sötét kebellem,
Nem sirok fölött tánczoló lidércz?

Mért viruljon még rózsapír az arczon,
Ha sötét gyászba burkolt a kedély?
És a mosoly mit jelent ott az ajkon,
Hol a sziv többé nem remél? -

Ez ősz hajszálak barna fürteim közt,
Miként hópolyhek téli föld felett,
Hadd sűrűdjének, rég megilletik már
Pihenni vágyó, fáradt fejemet.

A kikeletnek, nyárnak elteltével,
Hervadni látjuk a természetet,
Melyet az ősznek muló percze
Téli sirjához kezelebb vezet.

S én üdvözöllek, oh ősz, üdvözöllek,
Rég várt vendégem vagy te énnekem,
Te az enyészet, mulandóság képe,
Hadd elaludnom csendes kebleden!

1863

Ne higyj nekem, ha mosolygok,
Álarcz ez csak arczomon,
Mit felöltök, ha a valót
Eltakarni akarom.

Ne higyj nekem, ha dallásra
Látod nyilni ajkamát,
Gondolatot főd e dal, mit
Kimondanom nem szabad.

Ne higyj nekem, hogyha hallasz
Fölkaczagni engemet,
Megsiratnál, hogyha látnád
Egy ily perczben lelkemet.

/Pest, 1856. október 10./

PETŐFI DEBRECENBEN

OSZK

A költőnek, Petőfi Sándornak,
 Debrecenben, a városban,
 melynek ő volt a szíve,
 melynek ő volt a lelke.

És az emlékező, az értelem,
 melynek ő volt a szíve,
 melynek ő volt a lelke,
 melynek ő volt a szíve.

"Debreczen, november 28-n 1843.

...nincs is reményem, hogy egyhamar játszhasam, mert annyira el vagyok gyengülve, hogy erőm visszanyerése bizonyosan belesikerül két-három hónapba. Egész csontváz vagyok. Így tengekséges állapotban s itt kell a telet Debreczenben töltenem." (1)

Nagy Ignácához

"Debreczen, november 28-n 1843.

...sziveskednék mintegy negyven pengő forinttal segélyemre lenni, minek visszatérítésére mingyárt felgyógyulásom után minden erőmet fordítani el nem mulasztandom..."

"...méltóztassék becses levelét ekkép czimezni: Petőfi Sándor színésznek özvegy Fogas Józsefné házában..." (1)

"III. levél Debreczen, május 14. 1847.

...Az 1843/44-ki telet e kövér városban húztam ki éhezve, fáztva, betegem egy szegény, de jó öregasszonynál, az isten áldja meg. Ha ő gondomat nem viselte volna, most e levelet a más világról írnám hozzád." (2)

"Pákh ebben az időben Debreczenben lakott. Egy este, társaságból későn menvén haza, a kapuban egy vékonyan öltözött, didergő alakot lát, aki féltve szólítja meg. Petőfi volt.
- Azért jöttem hozzád, hogyha meghalok, legyen aki eltemettesen." (3)

Petőfi "nov. 24-28-dika közt tette meg e keserves utat egyik részén szekéren, másik részén gyalog vonszolván magát s majdnem a végkimerüléshez jutva érkezett meg Pákh Albert lakására. Pákh Albert ebben az évben, mint jogász, Debreczenben tanult s egyszersmind nevelő volt Schwartz Sámuel nevű ügyvédnél; nála volt lakáson is a régi színház tözsomszédságában."

...Petőfi "Midőn kissé magához jött, mert betegsége súlyosabb részét Székelyhídon húzta ki, a debreczeni színház jegyszédő-néjéhez, özv. Fogas Józsefnéhez költözött s itt a Nagy-Várad-útcza végén egy kis szobácskában húzta ki a december-január hónapot s február elejét..." (4)

Kötelezvény

"Én Pákh Albert, kötelezem magamat azon esetben, ha Petőfi Sándor 150 forintnyi tartozását Fogasné asszonyomnak 45 nap alatt le nem fizetné, ez összegig kezességet vállalni s azt helyette lefizetni." (5)

Petőfi István: Bátyám Debreczenben:

Főlépíti képzetem a kis lakot;
Rozzant volt már, azót' összeroskadott,
Hogy is állna!...romba dönté nagy bűja,
Mert elhagyta lángszellemű lakója. (6)

"Úti levelek. III.

Debrecen, május 14. 1847.

...utitársaim azon gyönyörködtek, hogy én annyira gyönyörködöm..." (2)

...nagyon boldog lesz az én Juliskám, mert én őt még a pusztánál is sokkal jobban szeretem, sokkal, sokkal! - Este felé értünk Debrecenbe. A temető mellett jöttünk el, hol Csokonai pihen." (2)

Arany Jánoshoz

"Debreczen, december 1. 1848.

...megint Debreczenben vagyok. Bejöttem Erdődrül perepútyos-tul, mert a környékbeli oláhok nagyon szerelmesen mosolyognak az odaváló magtárra és én nem akartam, hogy családom útjokban legyen." (1)

Orlai Petrics Somához

"Debreczen, december 12. 1848.

... minden áron föl kéne Pestre mennem, de az út most oly rossz, hogy oda-vissza kéne legalább tíz nap, s ennyi időre nem hagyhatom el a feleségemet, ki napról napra közeledik a szüléshez." (1)

"Született Zoltán fiam december 15. 1848. déli tizenkét órakor, Debreczenben, a Harminczad-utczában, Ormós szabó házában, az utczára nyíló kapu melletti szobában...

...Nemsokára megkereszteltettem Zoltánnak. Keresztapja Arany János, a világ egyik legnagyobb költője a legbecsületesebb embere, keresztanyja Arany Jánosné, amely egyszerű asszony, oly jó feleség és anya." (7)

Petőfi levelei

Kossuth Lajoshoz

"Debreczen, januárus 13. 1849.

...csak arra kérem önt, tetessen át a 28-dik zászlóaljtól Bem táborához.

...adjon nekem a nemzet nevében a kormány egy kicsiny összeget, csak annyit, a mennyit legalább megérnek költeményeim...

...E kis összeget is nem díjul, vagy ajándékba, hanem csak kölcsön kérem, hogy vele Bemhez menjek." (1)

Csapó u. 16.

"Itt lakott Kardos István asztalosnál Vörösmarty Mihály és családja 2 bútorozott szobában, 20 Ft bérért. Itt helyezte el családját Petőfi 1849 januárjában, amikor a harctérre ment." (8)

Petőfi levelei

Arany Jánoshoz

"Debreczen, február 14, 1849.

Jelenleg mint futár vagyok Debreczenben s egy pár nap múlva lódulok vissza. Feleségemet s fiamat, mikor Erdélybe mentem, hozzatok akartam vinni, ...itt laknak Vörösmartyéknál, mind a kető egészséges." (1)

Mészáros Lázárhoz

"Tisztelt hadügyminiszter úr!

...Én tettem már annyi szolgálatot a hazának, hogy nekem meg lehetne azt engedni, hogy a hazát nyakravaló nélkül védhessem; ...teljesíteni fogom hazafiúi kötelességemet, egyszerű polgári öltözetben, mint közkatoná.

Debreczen, febr. 17. 1849." (1)

"... az elszállásolási bizottság, mely a Debrecenbe menekült kormány és országgyűlés, a miniszterek, főrendek és képviselők elszállásolásáról gondoskodott, a Vörösmarty-család számára a Csapó-utczai 329., - most 16.sz. háznál bérelt ki szobát havi 20,-Ft-ért. Ide költözött Vörösmarty és családja:... Itt töltött köztük néhány hetet, Petőfiné Zoltán fiával együtt, a mikor Petőfi Erdélybe ment Bem seregéhez.

Ez a ház Kardos Istváné volt; most is az ő özvegyének a birtokában van. Ötven év óta alig változott valamit. Egyszerű, minden dísz nélkül álló tisztos öreg épület. Három vasrácsos ablakkal és hegyes tűzfallal néz az utcára..."

"Mikor pedig Petőfi elment Erdélyországba - ide hozták a feleségét meg a kis Zoltánt, a ki még akkor bölcsőbe való gyerek volt. Mintha még most is látnám azt a daczos szép asszonyt, rövidre nyírott hajával. Petőfi Zoltán mellett száraz dajkát tartottak. Csinos barna menyecske volt a dajka. Julisnak hívták. Egy idevaló szegény csizmadiamester leánya volt. A vezetéknévére már nem emlékszem jól. Azt hiszem Liblai volt a neve."

Petőfi itt látogatta meg őket.

"Máskor az öreg Petőfit láttam itt. Épen akkor nem voltak ide haza. Az öreg ember - egyszerű, közönséges ruhában volt - leült a tornácban, egy székre s ott várta haza menyét, unokáját." (9) - mesélte a háziasszony.

Petőfi levelei

Arany Jánoshoz

"Debreczen, február 22. 1849.

"Feleségemnek minden áron hozzátok kell mennie." (1)

Petőfi levelei

Arany Jánoshoz

"Debreczen, május 6. 1849.

Kedves barátom, nekünk innen egyenest Pestre kell mennünk, holnap korán reggel megyünk. sok okunk van rá, legfő az, hogy szégyen jó apám meghalt, s édes anyámról semmit sem tudok...

...Nem szükség, hogy kérjelek benneteket, hogy legyetek szülei kis fiacskámnak, míg ismét szülei kezébe kerül." (1)

Szendrey..."Zoltán születése után Debreczen város határában a Szepes pusztán tanyabirtokot vásárolt,"..."Petőfiéket Debreczenben szeretne volna megtelepíteni"..."a tanya körülbelül 30 nyilas, vagyis 160-165 kat.hold terjedelmű birtok." (10)

"A tanyai lakóházhoz, mely jókora emelkedésen áll, a dűlőutról nagy fasor visz; a ház háta mögött félkörben terül el egy jókora gyümölcsös és virágos kert. Igen kedves hely volt az nyáron, a sűrű lombok közt igen szépen odalátszottak a debreczeni toronyok s a szomszéd cserepes és fástanyák, amikkel a fekete homok, gazdag buzatermésű Szepes-pusztá már akkor is be volt népesítve.

Petőfi képzeletét nem zavarta a lombtalan téli tájkép, s a földeket borító hólepel egyhangú fehérsége; a pusztá természetimádó fia kitört belőle és elragadtatással egyezett bele a vásárlásba." (11)

"Petőfi 1848-49-iki debreczeni időzésének értékes emlékekül szolgál az a diszes kard, mely Rickl Géza debreczeni nagykereskedő és földbirtokos féltékenyen őrzött tulajdona s melyről néh. Kiss Sándor volt 1848-49-iki honvéd ezredes a következő bizonyítványt állította ki:

Másolat az eredetiről.

B I Z O N Y I T V Á N Y

Rickl Géza ur felszólítására ezennel bizonyítom, hogy a birtokában lévő kard pengéje valósággal a Petőfi Sándor kardja volt, melyet az 1848. márcziusi napokban hordott, ilyen kardja volt még azon időben Jókai Mórnak és Vasvárinak, ezen kardok mind a Kirner fegyvergyárostól vásároltattak, ha még valaki a Kirner üzletben ez időből él, emlékezhetik reá.

A kard jelenlegi hüvelye nem eredeti, mert a kard hosszabb ideig elásva lévén végképpen tönkre ment.

Petőfi Sándor 1848. év téli hónapjaiban Debreczenben időzván már mint honvédkapitány ezen diszkardot nem használhatta

mint szolgálati kardot és egy nállam töltött barátságos vacsoránál meglátta Rickl József nemzetőri lovasfőhadnagy csinos szolgálati kardját s felszólította nem volna-e hajlandó ezen kardját az ő diszkardjáért elcserélni, mire Rickl József ur készséggel ráállott s így megtörtént a csere. Így jutott a kard Rickl József ur birtokába.

Ezen ténynél többen voltak jelen ugymint Jelics József württembergi huszárszázados, Gulácsy Imre vadászőrnagy, Brunner Eduárd, kik már jelenleg életben nincsenek. Rickl József ur halála után egyetlenegy fia Géza örököse tulajdonába jutott, amelyet jelenleg is bir.

Kelt Debreczen, december 30-án 1895.

Kiss Sándor, s.k." (12)

OSZK

Történik egyszer, úgy szeptember hó elején, 3-dik, vagy 4-dik napján - írja K. Tóth Mihály ur - hogy Petőfi este 11 órakor hatalmasan csenget az ő lelkészi lakása ajtaján, s a cseléd által bebocsáttatván, a cselédnek megparancsolja: a lelkész urat rögtön keltse fel, dolgozó szobáját pedig nyissa föl, hol várni fog reá. Tóth Mihály ur félpongyolában bement a dolgozó szobába, Petőfit a divánon végig nyulva találván. Fölugrott:

"Uram" mondá kiáltva "én szerelmes vagyok."

Az nem nagy - válaszolt a derék - az élet ily ifju korában a szerelem valami nagyon természetes.

"Szép nagyon szép leányba, ifjuba és lángeszűbe vagyok szerelmes, uram!"

Annál derekabb - csak az a kérdés, hogy e nagyon szép s lángeszű leány viszont szereti-e önt, s általában szerelmes-e már?

"Őszintén megvallom - írja Könnyves Tóth Mihály ur - nem tudtam, hogy Erdélyi Rózát vagy Király Jankát tekintie ő szerelme tárgyául, mert e jellemzés mindegyikre illet," s a beszélgetést úgy igyekezett irányozni a derék lelkész, hogy ebbeli kételkedés bizonyosságot nyerjen.

"Uram" - folytatta egészen lángra hevülten - "az én szerelmem tárgya az, a kit, mihelyt az élet szinpadára kilépett, a két magyar haza bálványozott, ezt imádom én s ez mondta egy negyed órával ezelőtt, hogy nőmmé lesz és én azért jöttem önhöz, hogy e dicső lénynyel eskessen össze."

Ez igékből megértette az aggódó lelkiatyja, hogy sem nem Róza sem nem Janka forog szóban, egész nyugodtsággal kérdezte: "hát kicsoda az a bálványozott dicső leány?"

"Hogy kérdezhet művelt ember ilyesmit, hát van-e több élő lény az egyetlenegy kivéve, a ki ifju, szép, lángeszű, a ki a két magyar haza kedvese? Ünnek ezt már tudni kellene s kell, hogy tudja: - az én szerelmem Prielle Kornélia."

Nagyon örvendek, hogy egy ilyen szép szövetség megkötésére engem szólított föl uramöcsém s készen állok az előttem igen kedves hivatalos kötelesség teljesítésére.

"Épen ilyen ember kell nekem, a ki kész. - Megyek, hívom Kornéliát."

De most éjjélben csak nem akar ön esküdni? Nem is szabad éjjel esketni, az esketés törvénytelen lenne kánonjaink értelmében. Ráérünk reggel is, ha az isten fölviraszt bennünket. Aztán még azt is meg kell kérdezni és tudnom, hogy van-e dispensáció a 3-szori hirdetés alól mind az ön, mind Kornélia részére. Ugy tudom, hogy Prielle Kornélia rom.katholikus s az ő részére a váradi püspök adhat engedélyt. Készen vannak-e minden szükséges okmányok.

"Okmányok! Hát még mi? Én azt gondoltam - mások is azt mondták - hogy ön okos ember s ime csak olyan ostoba, mint akármelyik falusi pap. Hiszen ha mindazon okmányok megvolnának, melyekről ön beszél, akármelyik tökfilkó pap összeeskethetne. Nincs nekem semmi okmányom. Van szívem, s ez tele szerelemmel. Ezt a szerelmet szívembe az az isten támasztotta, a kit állítólag ön, mint pap imád. Hogyha hű szolgája az igaz istennek, hódoljon az ő parancsának - kösse meg szövetségünket tüstént s adja reánk az isten áldását, mert mi arra méltók vagyunk."

Ezen nem épen finom nyilatkozat és a páthosz, mellyel elmondva volt s az éjjéli idő, a mikor történt minden önuralkodása mellett is izgatottságba hozta a lelkész urat. Néhány perczig

szótlanul nézett a költőre. Ekkor hideg nyugodtsággal mondá neki, hogy a törvényes kellékek hiányában egyáltalában nem ajánlkozhatik kívánságának s kérésének bármely részben is teljesítésére.

"Őn a híres magyar város Debreczen reformált lelkésze egy hajszálnival nem különb ember a legbigottabb oláh papnál, vagy a legravaszabb jezsuita barátánál. Egyik pap eb, másik pap kutya." -E szavakat vad hahótáival kísérte, kalapját felnyomta, a szoba ajtót tárva nyitva hagyva, az utczaajtót keményen becsapva eltávozott.

Másnap reggel 8 órakor elment a debreczeni rom. kath. préposthoz, b. e. Molnár Péter uramhoz, előadta, hogy ő mint protestáns a ref. lelkész által akarta magát összeeskettetni Priel Kornéliával, de az a ref. lelkész a Kornélia részére valami püspöki dispenzációt követel. Most azért jött, hogy a prépost 24 óra alatt mindkettőjük részére dispenzációt szerezzen s őket eskesse össze.

Igen igen édes fiam azt jól cselekszed, hogy pápistává leszel, de hát meggondoltad-e jól és tudod-e a rom. kath. anyaszentegyház tanait, hitczikkejeit? Nagyon rövid idő a 24 óra. Ennyi idő alatt a posta sem tér vissza. Egy hét alatt minden meglesz.

"Hát oly számárnak gondol engem főtisztelendő prépost ur, hogy én a hitczikkejeiért leszek pápistává? s mit gondoljak én meg, mikor szerelmes vagyok. Ha 24 óra alatt itt nincs Váradról a dispenzáció - pápistává nem leszek. Isten önnel, vagy inkább átkom önnel."

Molnár Péter prépost majd sóbálvánnyá lett, s 10 óra tájban az akkori kir. biztos Detrich urnál jelentést tőn e vakmerő embernek megfenyíttetése végett. Detrich nem tett semmit Petőfi személyére nézve, de ezen jelentés következtében megerősítette az akkori cenzor eljárását, miszerint a cenzor nem engedte, hogy azon estén elszavalhassa Petőfi a szinpadon az "E r d é l y b e n" című nagyszerű költeményét, melyben az erdélyi unió tárgyában oly égető eszméket ír. Ez alkalommal mondá Petőfi a piarista szerzetbeli cenzornak: "Az alföldi nyájak körül sok szamarat, a magyar irodalom körül sok számár cenzort ismertem már, s bátran mondhatom, hogy ugy az alföldi szamaraknak, mint az irodalmi számár cenzoroknak zoológiájában a legelső prototypuson számár a debreczeni piarista cenzor." Ezzel végig kongottak léptei a zárda folyósóján. A cenzor azonban - nem mint főnöke a szerzetbeli prépost - mosolyogva nézett a veszekedett sebesen vágató vad poéta után.

Ez utóbbi körülmény sejtelmet ad arra nézve, miként nem 1846. szeptember havában, hanem októberben történhetett a leírt esemény Petőfivel, és így Könyves Tóth Mihály ur tévesen emlékezik vissza a napokra, miután az "E r d é l y b e n" című verset K o l t ó n írta gr. Teleky Sándor vendégszerető házában, s innen október közepe felé tért vissza Pest felé, utba ejtván Debreczent.

Nem tartozik ugyan egyenesen a dologra, mind a mellett a reciprocitás elvénél fogva megemlítem, miként Pielke Kornélia, Petőfi szerelme tárgya, 1847. év szeptember 15-én Debreczenben a reformált egyház tagjai közé lépett.

Még egy adomát akarok Petőfiről elmondani - Könyves Tóth Mihály ur elbeszélése után. 1848. december havában, mikor Zoltán fiát kereszteltetni vitte a bába - Petőfi még aludt s felköltötték, hogy adjon 10 garast, ennyi volt a beiratási díj. - Petőfi dühbe jön, hogy felköltötték, belemarkolt a nadrágzsebébe, kivette abból a magyar vaskos 4 és 1 kros rézpénzt s az egész marok rézpénzt úgy vágta a bábához és a szobában voltakhoz, hogy a bábának az ábrázatán, a többinek pedig kinek karján, kinek vállán egy hétig is meglátszottak a vaskos rézpénzdarabok nyomai." (13)

1. Dr. Badics Ferencz: Petőfi levelei
Budapest, 1910. Petőfi Könyvtár
2. Petőfi Sándor: Útirajzok. Helikon kiadó.
3. Váradi Antal: Regényes rajzok Petőfi életéből.
Petőfi Könyvtár III. füzet 46.o.
4. Ferenczi Zoltán: Petőfi Sándor életrajza I. kötet 328.o.
Budapest, 1896
5. Farkas Emőd: Petőfi élete
Budapest, 1909. Petőfi Könyvtár X. 1. füzet 133.o.
6. Bajza József dr.: Petőfi István versei.
Budapest, 1909. Petőfi Könyvtár XVII. füzet
7. Déri Gyula: Petőfi Zoltán
Petőfi Könyvtár XV. füzet Budapest, 1909.
8. Julow Viktor: Debrecen irodalmi emlékhelyei.
A debreceni Déri múzeum évkönyve 1958-59.
1960. 181-193.o.
9. Zoltai Lajos: Vörösmarty és családja.
Debreceni Ellenőr 1900. november 26.
10. Zoltai Lajos: Petőfi apósa mint debreczeni civis és birtokos
Debreceni reggeli újság VI. évf. 1899. 103.sz.
11. Zoltai Lajos: Petőfi Zoltán
Debreceni reggeli újság. 1899. VI. évf. 108.sz.

12. Géresi Kálmán: A debreczeni színészet
Vázlatos története 1798-1898.

13. Péchy Imre: Petőfi Debrecenben.
Reform 1874. 142. sz.

OSZK

Batthyány u. 17. sz.

Teleki utcai emléktábla.

Özveggy Fogas Józsefné Nagy-Várad utcai háza lebontás előtt.
/Ma Petőfi tér./ Dr. Szamosújvári Sándor ajándéka./

Az emléktábla a MÁV állomás épületén van.

Csokonai Vitéz Mihály sírja.

Debrecen, Dorottya utca.

Vörös Hadsereg útja 20.sz. Az "épület legnevezetesebb történelmi eseménye 1849 első öt hónapjára esik, amikor a városháza emeleti balszárnya Kossuth Lajos otthona, majd hivatala volt, egyetemben a Honvédelmi Bizottmányéval."

Kovács Gergelyné:

Debrecen, Panoráma Magyar Városok sorozat. 1981. 59.o.

Debrecen, 1981. 59.o.

Kálvin tér 9-11. sz.

T A R T A L O M

Menhely vagy öngyilkosság?.....	5
Mikor született Szendrey Júlia?.....	10
Dokumentumok.....	13
Petőfi Istvánné életéből.....	37
Szendrey Ignác életéből.....	42
Szendrey Ignáczné.....	45
Szendrey Júlia gyermekeiről.....	48
Dokumentumok.....	53
Petőfi Debrecenben.....	97
Dokumentumok.....	117

OSZK
Nemzeti Széchenyi Könyvtár
Építészeti
Gyártási
és karbantartási
munkákra

Borítólap elkészítésében közreműködött

KOMPTEX

Kft.

amely vállalkozik

**Gépészeti
Villamos
Építészeti
Gyártási
és karbantartási
munkákra**

cím: 3520 Miskolc 20 Pf. 710

4961-2

60,- Ft

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

**ESKÜVÖNK KÖZÉPKORI REGÉNYESSÉGGEL MENT VÉGBE:
AZ ERDŐDI VÁR KÁPOLNÁJÁBAN KORÁN REGGEL. SZERETTÜNK
VOLNA, ÉN IS, MENYASSZONYOM IS, HELYHEZ ÉS ALKALOMHOZ
ILLŐ, KOMOLY ÉS ÜNNEPÉLYES ARCOT ÖLTENI, DE SEHOGY SEM
SIKERÜLT, FOLYVÁST MOSOLYOGTUNK EGYMÁSRA.**

(PETŐFI SÁNDOR: UTIRAJZOK)